

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин і права
Кафедра іншомовної освіти і міжкультурної комунікації

ДИПЛОМНА РОБОТА
Магістр

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність 014.02 Середня освіта (Мова та література (англійська))

на тему: **Використання мультимедійних презентацій як засобу
формування лексичної компетентності на уроках англійської мови
в 10-му класі**

ДРСОА.021178.01.07

Виконала: студентка 2-го курсу
група СОАм-21-1

_____

Ю. О.
Андрійчук

Керівник
канд. пед. наук, доц.

_____

І. В. Коваль

До захисту допускаю:
Зав. кафедри іншомовної освіти і
міжкультурної комунікації
д-р пед. наук, проф.

_____ 2022 р.

_____

Н. М. Бідюк

АНОТАЦІЯ

Андрійчук Ю. О. Використання мультимедійних презентацій як засобу формування лексичної компетентності на уроках англійської мови в 10-му класі. – Дипломна робота магістра.

Дипломна робота магістра на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 014.02 – Середня освіта (Мова і література (англійська)). – Хмельницький національний університет, факультет міжнародних відносин і права, кафедра іншомовної освіти і міжкультурної комунікації, наук. кер.: канд. психол. наук, доц. Коваль І. В. – Хмельницький, 2022.

Загальний обсяг роботи становить 102 сторінки, із них 76 – основного тексту. Робота містить 3 додатки та 60 джерел посилань. Ілюстрований матеріал подано у 7 таблицях, на 5 рисунках.

Ключові слова: лексична компетентність, лексичні навички, інформаційно-комунікативні технології (ІКТ), мультимедійна презентація, творчий потенціал, комплекс вправ.

Дипломна робота магістра присвячена дослідженню процесу формування лексичної компетентності учнів старшої школи шляхом активного застосування мультимедійних презентацій під час навчання.

У роботі розглянуто поняття, компоненти лексичної компетентності. Обґрунтовано технологію роботи з ІКТ та мультимедійними презентаціями. Розроблено комплекс вправ для розвитку лексичної компетентності учнів старшої школи засобами мультимедійних презентацій. Здійснено експериментальну перевірку ефективності використання розробленого комплексу вправ для розвитку англомовної лексичної компетентності учнів старшої школи засобами мультимедійних презентацій.

Підпис автора

Дата подання роботи до захисту

SUMMARY

Andriichuk J. O. Using Multimedia Presentations as a Way to Develop Lexical Competence in the 10th Grade English Language Classroom. – Master thesis.

Thesis for obtaining Master's degree in specialty 014.02 – Secondary education (Language and Literature (English)). – Khmelnytskyi National University, Faculty of International Relations and Law, Department of Foreign Language Education and International Communication, scientific supervisor: Doctor of Philosophy (Psychological Sciences), Assoc. Prof. Koval I. V. – Khmelnytskyi, 2022.

The paper consists of 102 pages, the main text comprising 76 pages. The work contains 3 appendices and 60 cited sources. The illustrated material is presented in 7 tables and 5 pictures.

Key words: lexical competence, lexical skills, information and communication technologies (ICT), multimedia presentation, creative potential, set of exercises.

The thesis deals with the study of the process of forming the lexical competence of high school students through the active use of multimedia presentations during education.

The work examines the concept, components of lexical competence and the relationship between its formation during foreign language lessons due to multimedia presentations. A set of exercises for the development of high school students' lexical competence by means of multimedia presentations has been developed. An experimental verification of the effectiveness of the proposed set of exercises for the development of the high schoolers' lexical competence by means of multimedia presentations was carried out.

Author's signature

The date of the work submission to defence

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	6
1 Теоретичні засади формування лексичної компетентності старшокласників.....	10
1.1. Сутність іншомовної лексичної компетентності.....	10
1.2 Творчий потенціал здобувача освіти та активізація дослідницької діяльності як ефективного методу підвищення рівня лексичної компетентності.....	22
1.3 Актуальність сучасних технологій для розширення англомовної лексичної компетентності у старшій школі.....	28
2 Процес розвитку лексичної компетентності учнів старшої школи засобами мультимедійних презентацій.....	40
2.1 Комп'ютеризація сучасної освіти та роль ІКТ в навчальному процесі.....	40
2.1.1 Ефективність використання мультимедійних презентацій для навчання англійської мови.....	43
2.2 Основні проблеми використання мультимедійних технологій та інфомедійна грамотність учителя.....	50
2.2.1 Фактори ефективного застосування ІКТ та мультимедіа як засобу комунікації між учасниками навчального процесу.....	54
2.3 Експериментальна робота й оцінка ефективності комплексу вправ, представлених засобами мультимедійних презентацій на уроках англійської мови	58
Висновки	75
Перелік джерел посилання.....	77
Додаток А. План-конспекти уроків для учнів 10 класу	83
Додаток Б. План-конспект позакласного заходу для учнів	89
Додаток В. Зразок слайдів з презентацій вчителя на уроках	94

ВСТУП

У сучасних умовах інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) широко використовуються у викладанні усіх видів навчальних дисциплін. На сьогодні можна з впевненістю заявити, що якісне викладання різноманітних предметів неможливе без засобів та можливостей, які нам можуть надати комп'ютер та мережа Інтернет. Сучасний світ будується завдяки новим інформаційно-комп'ютерним технологіям, і педагогам сьогодні необхідно вміти використовувати увесь дидактичний потенціал цифрового простору для вдосконалення системи освіти та навчального процесу. Використовуючись на уроках, новітні інформаційно-комунікативні технології дозволяють відійти від традиційних форм навчання, розширити можливості індивідуалізації навчального процесу, оптимізувати засвоєння нового лексичного матеріалу та граматичних структур, подолати одноманітність заняття при формуванні мовленнєвої та комунікативної компетенції. Використання мультимедійних засобів на уроках англійської мови значною мірою допомагає як учителям подати інформацію у максимально доступній та наочній формі, так і учням активізувати самомотивацію, креативність, розвинути образне мислення, спонукати до самостійної аналітичної та дослідницької діяльності. Впровадження засобів мультимедіа у вивченні іноземної мови дає масу переваг для здобувачів освіти: можливість практичного використання знань, отриманих на уроці, обмін інформацією з однолітками та учителем, стимулювання допитливості, інтеграція в сучасне суспільство, в якому знання англійської мови, мови міжнародного спілкування, є незаперечною перевагою. На сучасному етапі розвитку мовної освіти актуальним питанням є ефективне застосування засобів мультимедіа як ілюстративної форми подачі навчального матеріалу.

Тема використання мультимедійних засобів є висвітленою в роботах низки вітчизняних і закордонних науковців, зокрема: А.В. Осіна, В.Ф. Заболотного, С.В. Смоліної, І.А. Смольяннікової, Н.С. Нікітіної, О.А.

Міщенко, І.В. Роберта, Ю.І. Машбіца, М.І. Жалдака, С. Пейперт (S. Paupert), Н. Азмі (N. Azmi), Р. Сноєїнк (R. Snoeyink), П. Етмера (P. Ertmer), С. Леліані (S. Leliani), М. Агустіані (M. Agustiani), Л. Маріані (L. Maryani) та інших.

Аналіз досліджень вищеназваних науковців свідчить, що вчитель, який володіє достатнім рівнем комп'ютерної грамотності, здатний вносити оригінальність у навчальний матеріал, мотивувати учнів та націлювати їх на досягнення кращих результатів.

Не зважаючи на науково обґрунтовану ефективність застосування мультимедійних засобів у навчальному процесі, спостереження практики викладання англійської мови в загальноосвітніх навчальних закладах України та аналіз дисертаційних досліджень (О. Дяченко, В. Заболотний та ін.) і публікацій вітчизняних науковців свідчать про недостатню увагу вчителів до застосування цього інтерактивного методу навчання на уроках англійської мови. Досвід вітчизняних і закордонних науковців та педагогів свідчить, що ефективному застосуванню ІКТ та засобів мультимедіа на заняттях з іноземної мови нерідко перешкоджає недостатній рівень комп'ютерної грамотності, небажання іти в ногу з часом та розбиратися у дидактичних новинках, які регулярно поповнюють бібліотеки освітніх онлайн платформ. Вищеназване, своєю чергою, спричинене відсутністю методичної бази, недостатньо розробленою методологією використання ІКТ в освіті, через що вчитель змушений на практиці керуватися здебільшого власним досвідом, самостійно шукати шляхи ефективного використання новітніх інфомедійних технологій.

Актуальність теми дослідження підтверджують наступні фактори: зростання інтересу до використання ІКТ для навчання іноземної мови; недостатня дослідженість основних аспектів і проблем, пов'язаних з практичним застосуванням мультимедійних засобів на уроках; важливість розвитку в учнів лексичних навичок та компетенції, необхідних для вільного володіння іноземною мовою, необхідність розробки методичної бази, спрямованої на інтенсифікацію вивчення англійської мови в умовах

глобалізації сьогодення та з урахуванням активного залучення ІКТ в усі сфери життя.

Об'єкт дослідження – навчання лексики на уроках англійської мови в 10-му класі.

Предмет дослідження – система завдань для активізації формування лексичних навичок учнів старшого шкільного віку.

Мета дослідження – проаналізувати та експериментально дослідити ефективність системи завдань для формування лексичної компетентності на уроках англійської мови в 10-му класі з використанням мультимедійних презентацій.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання дослідження:

1. Дослідити поняття лексичної компетентності, її структуру та значення у мовній освіті учнів старшої школи;
2. Розглянути поняття мультимедіа та його різновиди, можливість їхнього використання як учнями, так і вчителями при підготовці до занять та роботі на уроках;
3. Виявити основні проблеми, з якими стикаються учителі при застосуванні ІКТ та визначити роль учителя в сучасному комп'ютеризованому суспільстві;
4. Підібрати та запропонувати учням такі види завдань, які сприяють формуванню лексичної компетентності за допомогою мультимедійних презентацій на уроках англійської мови;
5. Провести дослідне навчання і проаналізувати його результати.

Для досягнення мети й поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: аналіз наукових та навчально-методичних джерел з проблем використання ІКТ для навчання іноземної мови; вивчення практичного досвіду організації навчання за допомогою мультимедійних технологій, проведення дослідного навчання, передекспериментальне і

підсумкове тестування, схема спостережень і самоспостережень, інтерв'ю, вивчення тенденцій та експертна оцінка ефективності дослідного навчання.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що обґрунтовано вибір використання мультимедійних презентацій як засобу максимально відповідного цілям і завданням навчання іноземної мови; зазначено переваги та недоліки активного застосування ІКТ; визначена група інтерактивних умінь та навичок, формуванню яких сприяє осучаснення системи освіти, її комп'ютеризація.

Практичне значення магістерської роботи визначається наступним: Під час дослідного навчання учнів Хмельницького навчально-виховного об'єднання №28 вдалося: отримати позитивні результати у процесі розвитку лексичної компетентності учнів 10-х класів; обґрунтувати методи та прийоми експериментального навчання, що сприяли досягненню позитивного результату; підібрати й апробувати комплекс вправ для розвитку лексичної компетентності учнів 10-х класів засобами мультимедійних презентацій. Достовірність наукових результатів і обґрунтованість висновків дослідження забезпечується обґрунтованістю теоретичних позицій, експериментальною перевіркою теоретичних положень, впровадженням результатів дослідження в практику, опорою на сучасні досягнення методики викладання англійської мови, кількісними та якісними показниками під час експериментального навчання.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел посилання (60 найменувань, з них 29 іноземними мовами). Загальний обсяг магістерської роботи складає 102 сторінки, з них – 76 сторінок основного тексту.

Апробація. Результати проведеного дослідження доповідалися та обговорювалися на Всеукраїнській науковій конференції «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

1.1. Сутність іншомовної лексичної компетентності

У зв'язку зі стрімким долученням України до загальноосвітнього простору Європи в останнє десятиріччя, виникла необхідність значної модернізації вимог до іншомовної компетентності, а саме: лексичної компетентності у процесі навчання та вивчення іноземної мови в цілому та до її формування у майбутніх вчителів англійської мови, які навчаються у педагогічних ВНЗ.

На сьогодні багато дослідників, які займаються питанням вивчення іншомовної лексичної компетентності, опираються на праці Н. Хомського, Д. Хаймса, Д. Лайонса, Р. Джакендофа, П. Нейшена, Д. Пустовойського та інших.

При вивченні будь-якої іноземної мови велика увага приділяється формуванню наступних видів мовленнєвої діяльності: аудіюванню, говорінню, читанню та письму.

Секретар британської Асоціації прикладної лінгвістики, Д. Вілкінс, зазначив: «Без знань із граматики можна передати досить мало, проте без знань лексики (словника) не можна передати нічого» [5].

Дійсно, важко не погодитися з тим, наскільки запам'ятовування нових слів є інтегральною частиною вивчення англійської мови. Лексика є найбільш суттєвим компонентом мови та мовного розвитку. Обмежене знання лексики здатне спричинити роздратування та зниження мотивації у здобувачів мовної освіти. Щоб досягти вищого рівня розвитку чотирьох видів мовленнєвих діяльності, здобувачам необхідно розуміти суть лексичної компетентності та що вона дозволяє їм робити.

Поняття «компетентності» має дещо розбіжні трактування серед дослідників у сфері загальної та прикладної лінгвістики. Наприклад, американський лінгвіст Н. Хомський, широко відомий своїми психологічними дослідженнями про мову, вважає, що кожна людина має так званий LAD (пристрій вивчення мови) у свідомості, який природно сприяє вродженому знанню структур рідної мови.

Відштовхуючись від цього, він будує своє визначення «компетентності» як ідеальної системи мови, яка дозволяє розробляти системи акустики та дає людині можливість розуміти безмежні обсяги інформації. Цей процес, на його погляд, не обов'язково повинен бути залежним від «граматично незначних умов», тобто помилок [34, с. 6]. Компетентність може вивчатися відокремлено від використання мови, яке попадає під визначення «продуктивності». Наприклад, компетентність можна розглянути, відштовхуючись від інтроспекцій та логічних суджень учасників мовленнєвих ситуацій. Хомський розглядає «компетентність» як ідеалізовану сутність, протилежністю продуктивності, яка є результатом реального мовлення. Саме знання ідеального формують компетентність в плані побудови психічної реальності, яка і несе відповідальність за всі сторони використання мови. Тільки у винятково ідеалізованих ситуаціях, коли той, хто говорить/слухає, не залежить від граматично незначних умов (таких як обмеження пам'яті чи фактори, які відвертають увагу), продуктивність буде тотожна компетентності. Але у прикладі будь-якої реальної мовленнєвої ситуації, що може складатися з невдалих спроб чи наявності певних комунікативних бар'єрів, подібної рівності спостерігатися не буде. Таким чином, Хомський і описує фундаментальну відмінність між компетентністю та продуктивністю.

Д. Хаймс пояснює сутність цього терміну таким чином: звичайна дитина набуває знання про мову не лише завдяки вивченню граматики, але і розумінню доцільності. Він не поділяє думку Хомського, щодо розмежування понять компетентності та ефективності. Він зазначив, що на

практиці вони є неподільними елементами, оскільки лексична компетентність підпадає під загальне поняття комунікативної компетентності, яка, своєю чергою, включає наступні області: мовну, соціолінгвістичну, стратегічну та дискурсивну. Дитина набуває «компетентності», отримуючи розуміння коли потрібно говорити, а коли ні, про що і з ким можна розмовляти, коли, де та в якому тоні. Таким чином дитина розвиває «компетентність» шляхом розширення власного мовного репертуару, отримує змогу повноцінно спілкуватися в усіх соціальних ситуаціях, оцінювати себе та співбесідника [51, с. 277].

Англійський мовознавець Д. Лайонс долучається до критики теорії Хомського, стверджуючи, що його трактування продуктивності було очевидно невдалим для охоплення усього, що не потрапляє у сферу свідомо ідеалізованого і теоретично обмеженого концепцією лінгвістичної компетентності [2].

Загалом теорія Хомського зазнає критики багатьма дослідниками, які вважають її простою та редукаціоністською, такою, що не враховує навчання і соціальне середовище.

Згідно ж теорії Р. Джакендофа, лексична компетентність витікає з головної ролі синтаксису у мовленні, що, своєю чергою, породжує правильну фонологію та граматику, які й надають словам потрібного семантичного наповнення.

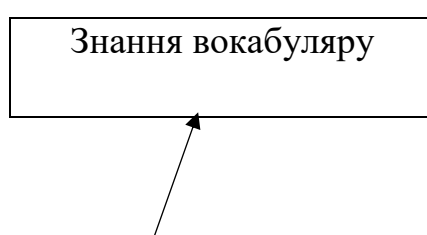
Свою думку щодо трактування «лексичної компетентності» має Д. Пустовойський. Він вважає, що саме словниковий запас, на відміну від кожного окремо взятого слова, стає активним та центральним компонентом у лінгвістичних описах. Сутність його бачення полягає у тому, що функції лексикону генеративно представляють багатий та виразний словниковий запас для характеристики лексичної інформації. Потім, шляхом розробки основи для маніпулювання дрібними різницями в описах слів, описах їх вживання у контексті, ми можемо отримати нове розширене значення.

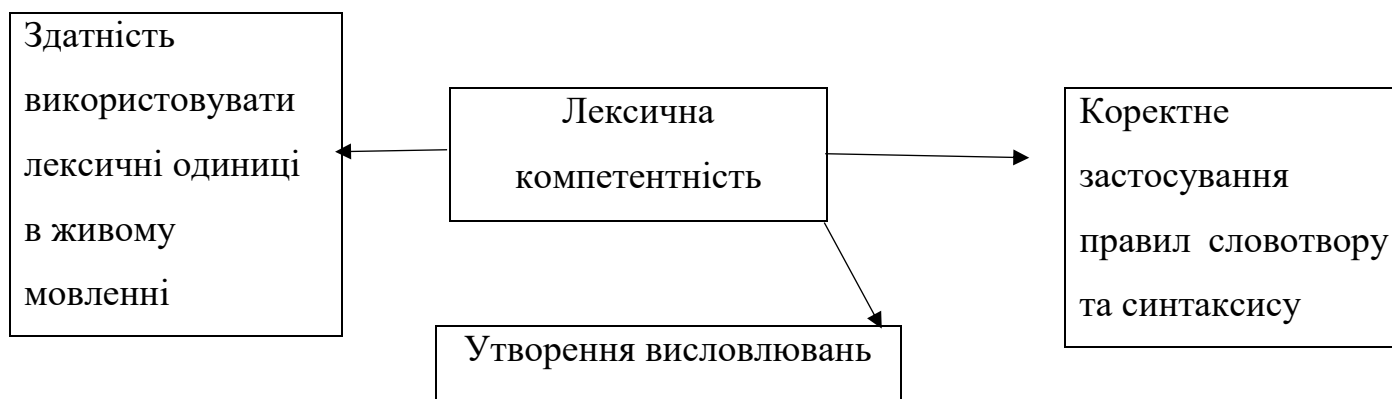
Американський дослідник П. Нейшен припускає, що якісне засвоєння лексичної одиниці не повинно обмежуватися лише вивченням його значення, адже воно охоплює вивчення письмової форми та вимови (транскрипції), належність до певної частини мови (іменник, прикметник, дієслово і т.д.), частоту вживання (неологізми, застарілі слова, архаїзми), сполучуваність з іншими членами речення, реєстр (формальне/неформальне, технічне/загальне) та асоціативність (встановлення зв'язків між словами та предметами/явищами навколишнього світу) [49, с. 23]. Нейшен узагальнив своє бачення терміну «лексична компетентність» як комбінацію трьох типів навичок: форми, значення та використання [49, с. 33].

Визначення, надане Нейшеном, служить чітким показником рівня розвиненості лексичної компетентності в особи, що вивчає іноземну мову. Окрім цього воно допомагає оцінити рівень засвоєння лексичних одиниць учнями. А з цього слідує, що вчитель має більше можливостей визначити ефективність методик навчання, підібрати завдання, які підійшли б тим чи іншим учням.

Основною метою формування лексичної компетентності є формування загальної мовної усвідомленості, здатності пов'язувати набуті знання, лексики, фонетики та граматики, з лінгвістичним чуттям учнів, яке, своєю чергою, призводить до контрольованого вживання слів під час мовлення.

Таким чином, лексична компетентність – це здатність чітко формулювати своє висловлювання відповідно до конкретної мовленнєвої ситуації, опираючись на сукупності складних та динамічних взаємодій навичок, знань та лексичного усвідомлення, дотримання лексичних норм. Її можна підсумувати завдяки наступній схемі (рис. 1.1):

(рис.1.1) Лексична компетентність

Розглядаючи компоненти лексичної компетентності, ми можемо спостерігати, що основною одиницею навчання лексики є лексична одиниця. Це може бути однослівна форма або стійкий вираз.

Однослівні форми як лексичні одиниці містять в собі лексичні та граматичні елементи. Лексичними елементами є так звані «відкриті» класи слів, також вони відомі як самостійні частини мови: іменник, прикметник, дієслово, прислівник. Граматичними елементами називають «закриті» класи слів, а саме службові частини мови. Вони не мають власної семантики, а слугують для утворення граматичних зв'язків між словами: займенники, прийменники, сполучники, частки, артиклі, допоміжні дієслова. Однослівна форма може мати полісемію, тобто декілька різних значень.

До стійких виразів ми відносимо наступні категорії лексичних одиниць:

- Розмовні вирази, використовувані в конкретних мовленнєвих ситуаціях: привітання, прощання, подяка;
- Народні прислів'я та приказки;
- Фразеологічні ідіоми;
- Стійкі метафори, застигли вирази, кожен елемент в яких вивчається та вживається нероздільно, утворюючи повнозначні речення;
- Певні дієслівні вирази.

У вивченні іноземних мов дуже важливу роль відіграє формування лексичних навичок. Вони полягають в тому, щоб навчитися інтуїтивно

правильного розуміння та вживання іншомовного лексикону на основі мовленнєвих зв'язків між формами слів, їх значенням та зв'язків з іншими словами в мові.

Як приклад сформованої лексичної компетентності можна навести вживання англійських слів *skin* та *leather*. У перекладі на українську мову обидва ці слова означають шкіра, але в англійській кожне з них набуває окремого значення. *Skin* (noun) - the layer of tissue that covers the body [52]. *Leather* (noun) - material made by removing the hair or fur from animal skins and preserving the skins using special processes [51]. Розглянувши значення цих слів, ми можемо дійти висновку, що вони вживаються в різних мовленнєвих ситуаціях. І саме в таких випадках, можна легко визначити, наскільки розвинутою є іншомовна лексична компетентність. Людина, у якої вона розвинена на достатньому рівні, навіть знаючи, що обидва слова перекладаються як шкіра, ніколи не сплутає їх у власному мовленні. Вона ніколи не скаже, що її сумка *is made of skin*, оскільки розуміє, що слово *skin* ми вживаємо лише у значенні шкіри як органу дотику, який покриває усе наше тіло, а якщо потрібно розповісти про матеріал, з якого виготовлений одяг чи аксесуар, ми використовуємо слово *leather*.

Таким чином, ми бачимо важливість формування іншомовної лексичної компетентності, оскільки таких випадків як вищенаведений є безліч. Чим більшим стає словниковий запас людини, тим більше таких слів зі здавалося б однаковим перекладом трапляється на її шляху. В таких ситуаціях і постає необхідність формування лексичної компетентності для вільного володіння іноземною мовою, запобігання ситуацій непорозуміння між співбесідниками, усунення комунікативних бар'єрів.

Розглядаючи питання лексичної компетентності, неможливо обійти стороною визначення лексичних навичок. Лексичні навички це є навички використання лексичних одиниць у мовленні згідно з контекстом та метою висловлювання.

Контекст (з лат. *contextus*, тобто з'єднання, зв'язок) є умовами та обставинами вживання слів, словосполучень, речень. Контекст є особливо важливим для визначення значення певних слів чи виразів, оскільки в різних контекстах ці значення можуть бути різними. Метою висловлювання є ціль, з якою вживаються слова, словосполучення, речення. Це може бути звичайна розповідь, чи запитання з метою отримання нової інформації, чи емоційно забарвлене повідомлення.

Опираючись на види мовленнєвої діяльності, лексичні навички поділяються на рецептивні та репродуктивні. Рецептивні проявляють себе в читанні та аудіюванні, репродуктивні – в письмі та говорінні.

Рецептивні навички базуються на сприйманні мовного матеріалу, тобто:

- ідентифікації та диференціації усних та письмових форм лексичних одиниць;
- співвіднесенню лексичних одиниць з певними об'єктами та явищами;
- обґрунтованої здогадки щодо значення лексичної одиниці та правильного контексту її вживання.

Своєю чергою репродуктивні навички це навички використання лексичних одиниць. Вони передбачають:

- використання активного та пасивного вокабуляру за потреби;
- відтворення лексичних одиниць у мовленні;
- сполучення лексичних одиниць одна з одною, утворення синтагм та фраз згідно з правилами лексичного сполучення;
- підбір стилів мовлення (розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий, публіцистичний, конфесійний).

Лексичні навички лежать в основі усіх видів мовленнєвої діяльності та формують лексичні знання, до яких належать:

- усні та писемні форми слів;
- їхня семантика;

- здатність слів мати синоніми, антоніми, омоніми, пароніми;
- наявність стилістичної та соціокультурної забарвленості;
- лексична та синтаксична сполучуваність слів;
- правила словотвору;
- типи словників;
- поняття структури слова: префікс, основа, корінь, суфікс, закінчення;
- подібності та розбіжності лексичних систем рідної та іноземних мов.

Добре розвинуті лексичні навички гарантують правильне розуміння основ усіх видів мовленнєвої діяльності, дають змогу побачити за словами не лише інформацію, а й взаємодію між дією та словом.

Визначальним компонентом лексичної компетентності є формування в учнях здатності узагальнювати власні спостереження, опираючись на вивчені вербальні та схематизовані правила, контролювати використання слів у мовленні. Важливо це пам'ятати, адже лексика вивчається не лише для того, щоб просто її знати, а щоб максимально ефективно використовувати її у спілкуванні, досягаючи взаєморозуміння зі співбесідником. Розглядаючи вивчення лексичних конструкцій, варто враховувати як знання, так і навички, вкладені в їхні концепції. Вчителі повинні передбачити широкі можливості для розвитку лексичних знань і навичок, що дозволяє учням відкривати, зберігати, використовувати та отримувати лексику з вивчених кластерів і мереж, обов'язково активізуючи різні способи зберігання та отримання лексичних підзнань і пропонуючи їм можливість адаптуватися до різноманітних контекстів спілкування. Таким чином діти будуть здатні розвивати прагматичну та соціокультурну лексичну обізнаність і навички, що сприяють ефективній комунікації.

Цілі формування лексичної компетентності визначаються у програмах відповідно до ступеня навчання.

Формування іншомовної лексичної компетентності в середніх загальноосвітніх школах побудоване на опануванні лексичних одиниць відповідно до тем та сфер спілкування.

Початкова школа (1-4 класи) займається формуванням базових лексичних навичок, необхідних для подальшого розвитку іншомовної комунікативної компетентності в середній та старшій школі. Формування рецептивних та репродуктивних навичок відбувається на базі особистої, публічної та освітньої сфер відповідно до віку дітей (наприклад, такі теми як Сім'я та друзі, Школа, Іграшки, Мій розпорядок дня, Хобі, Навколишнє середовище та ін.). Широко застосовуються мовленнєві зразки, предметна та зображальна наочність, ігри. Основна увага при вивченні слів надається їхній номінативній функції, тобто вивченню того, як називається той чи інший предмет, ознака, дія, явище, ситуація іноземною мовою. Вивчені лексичні одиниці відпрацьовуються та закріплюються шляхом їхнього відтворення в простих комунікативних ситуаціях, театралізаціях.

Середня школа (5-9 класи) розпочинає етап роботи з автентичними матеріалами. Обсяг вивчення лексичних одиниць зростає, приділяється більше уваги соціокультурному компоненту, формується соціолінгвістична компетенція. Тематика починає охоплювати різні галузі знань, переплітатися з матеріалом, який вивчається на інших уроках (міжпредметні зв'язки), діти старшого віку отримують більше життєвого досвіду, можуть опиратися на нього. При вивченні іноземної мови зростає обсяг самостійної роботи, тренувальні мовленнєві ситуації на заняттях наближаються до реального спілкування. Сфери спілкування, на які опирається тематика спілкування, залишаються тими самими, що й на початковому ступені: особиста, публічна, освітня. Тематика ситуативного спілкування значно розширюється: Я та моє сімейне дерево, Шкільне життя, Одяг, Їжа та напої, Відпочинок та дозвілля, Канікули та свята, подорожі, Моє місто та село, Турбота про здоров'я, Подорожі, Велика Британія (побут, культура, населення, географія, клімат), Моя Батьківщина (України), Спорт та Олімпійські ігри, Професії та кар'єра.

Згідно «Загальноєвропейським Рекомендаціям з мовної освіти» (Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)) по закінченню дев'ятого класу учні повинні відповідати рівню A2+ [35].

Старша школа (10-11 класи) проводить узагальнення та систематизацію мовного досвіду, здобутого учнями на попередніх ступенях навчання. Тематика ситуативного спілкування поглиблюється ще більше: до теми Я, моя сім'я та друзі долучаються розмови про особистість, стосунки, права та обов'язки, толерантність тощо; Їжа та напої – національна кухня України та Великої Британії, культура харчування, смаки, ресторани; Природа – людина і довкілля, природні катастрофи, збереження екології, пошук нових джерел енергії; Дозвілля і спорт – значення спорту в суспільстві, спортивні івенти, олімпійські чемпіони, історія спорту, міжнародні змагання; Мистецтво – твори відомих митців, значення мистецтва в нашому житті, виставки, жанри літератури та живопису, культові імена в історії мистецтва, естетична цінність художніх творів, розвиток себе як митця; Наука та технологічний прогрес – розвиток науки та техніки у світі та в Україні, сучасні досягнення в галузі технології, науково-технічні галузі, термінологія, визначні винаходи останніх десятиліть, потенціал наукового прогресу на найближчий час та у майбутньому; Турбота про здоров'я – збереження здоров'я в постіндустріальному суспільстві, хвороби, піклування про ментальне благополуччя, боротьба зі стресом, методи релаксації. Робота та кар'єра – найпрестижніші професії сьогодення в Україні та світі, побудова успішної кар'єри, плани на власне майбутнє; Мас-медіа – значення культури мас-медіа для людини ХХІ століття, роль соціальних мереж та онлайн платформ для вираження власного «я», переваги та небезпеки занурення у віртуальний світ, протидія кібербулінгу тощо.

На кінець одинадцятого класу рівень володіння англійською мовою повинен орієнтовно досягати B1+, згідно CEFR.

В старших класах широко застосовуються такі види робіт як творчі, проєктні, групові, інтерактивні. У вжиток входять лексичні одиниці,

специфічні для певних галузей знань. Значно збільшується формування пасивного словника у процесі самостійного опрацювання учнями автентичного мовного матеріалу. Удосконалюється робота зі словниками, різноманітними джерелами.

Навчання в старшій школі припадає на юнацький вік, 16-18 років. У цьому віці молодь набуває певного ступеня емоційної та ідейної зрілості, достатньої для початку самостійного життя, навчання у ВНЗ, першого робочого місця. Старший шкільний вік є періодом активного формування громадянської позиції, пошуку власного місця у цьому світі. Саме у цей віковий період у юнаків та дівчат формуються перші сталі погляди на різні речі, гостро відчувається необхідність проявити себе в соціумі.

Навчальна діяльність старшокласників значно відрізняється від попередніх вікових груп. Зміст матеріалу поглиблюється, висовуються більші вимоги до інтелектуальної активності та самостійності здобувачів освіти. Для кращого засвоєння навчальних програм потрібен досить високий рівень розвитку узагальнюючого, понятійного мислення.

Як вважає Г. С. Костюк, активне розумове дозрівання є ключовим нюансом психічного розвитку людини в пору юнацтва. Навчально-професійна діяльність починає посідати перше місце у повсякденному житті старшокласника [11].

Школярі старшого віку починають свідомо оцінювати навчання, знаходячи для себе аспекти, необхідні їм для подальшого розвитку у майбутньому. На відміну від молодших підлітків, у юнаків та дівчат 16-18 років інтерес до навчальної діяльності помітно активізується. Причиною цього є те, що в свідомості учнів формується нова мотиваційна структура, мотиваційна сфера докорінно змінюється, що сильно впливає на їхню діяльність. Старшокласники вже добре усвідомлюють, що шкільна освіта потрібна їм для подальшого навчання у ВНЗ, здобуття спеціальності.

Повертаючись до розвитку лексичної компетенції старшокласників, беручи до уваги особливості їхнього психічного та соціального зростання,

особливо чітко вибудовується розуміння важливості правильного та максимально якісного викладання англійської мови, формування лексичних навичок, удосконалення усіх видів мовленнєвої діяльності. Сформована на високому рівні лексична компетентність, будь то іноземна чи власною мовою, впливає на різні сфери життя учнів:

- інтелектуальна – молодь отримує більше можливостей покращити свою ерудицію, розширити кругозір;
- особистісна – здатність грамотно та красномовно висловлювати думки, відстоювати свою позицію, проявляти знання як власне в англійській мові, так і дотичних соціокультурних галузях, вступати у дискусії та підтримувати бесіду на різні теми позитивно впливає на самооцінку та почуття самореалізації;
- науково-професійна – підлітки ефективніше розвивають на практиці навички пошуково-дослідницької діяльності, що, своєю чергою, може слугувати міцним базисом для самовизначення та побудови майбутньої кар'єри.

Підсумовуючи все сказане, ми можемо побачити, що цінність добре розвинутої іншомовної лексичної компетентності полягає в досконалому володінні учнями власною мовленнєвою поведінкою. Цей пізнавально-мовленнєвий досвід виявляється в добре розвинутих організаційних навичках, творчих задатках, амбіціях щодо подальшого особистісного та професійного зростання.

Високорозвинена іншомовна лексична компетентність в майбутніх вчителів англійської мови є особливо важливою умовою для якісного викладання предмета, стимулювання у здобувачів освіти прагнення до самовдосконалення, успішної інтеграції в міжнародне суспільство, у якому постійне самовдосконалення та навчання упродовж всього життя стали неодмінними частинами успіху.

1.2. Творчий потенціал здобувача освіти та активізація дослідницької діяльності як ефективного методу підвищення рівня лексичної компетентності

В умовах розвитку сучасного суспільства педагогіка дедалі більше схиляється в сторону максимального розвитку творчого потенціалу молоді. Портрет успішної людини XXI століття виглядає так: комунікабельна, не боїться висловлювати та захищати власну думку, вміє креативити, знаходити нестандартні рішення, розробляти нові інструменти для подальшого професійного розвитку, залюбки ділиться досягненнями зі всім світом, або, як мінімум, з власною аудиторією в Інтернеті, на будь-якій соціальній платформі.

Головним завданням педагога в новій українській школі є культивування цього творчого потенціалу, адже він є у кожної дитини. Найголовніше – не дати йому загаснути, а допомогти зберегтися упродовж усього життя.

Говорячи про творчий потенціал, важко дати йому єдине цілеспрямоване визначення. Це пов'язано з тим, що він по своїй суті є багатограним поняттям, яке характеризується абсолютно різними підходами щодо його вивчення. Це є багатопланова проблема, яка одночасно охоплює цілу низку наук, зокрема психологію, філософію, соціологію, медицину, економіку. Інтерес у дослідженні цієї проблеми проявили такі вчені як Ю. Гатанов, Д. Богоявленська, Дж. Гілфорд, О. Матюшкіна, В. Моляко, Н. Роджерс, С. Сисоєва та ін. І.О. Мартинюк трактує творчий потенціал як фонд, сукупність можливостей реалізації різноманітних напрямів діяльності [17]. Концепцією формування творчого потенціалу відомий зокрема і психолог В. Моляко. Науковець описує творчий потенціал як інтегративну властивість особистості, що оцінює міру можливостей здійснювати творчу діяльність, готовність та здатність до творчої самореалізації та самовдосконалення. Творчий потенціал є нерідко повністю прихованим від стороннього ока; зокрема сам його носій іноді може не мати гадки про свої

здібності. Про автентичні творчий потенціал конкретної особистості можна говорити лише відштовхуючись від її діяльності, створених нею оригінальних творів. Творчий потенціал виливається у реальну цінність тоді, коли він реалізовується у різноманітних видах творчості: образотворче мистецтво, музика, кінематограф тощо. Моляко пропонує загальну структуру творчого потенціалу, яка визначається наступними компонентами: задатками, нахилами, проявленими у наданні переваги чомусь; інтересами, їхньою спрямованістю і частотою; допитливістю, потягом до створення чогось нового; швидкістю у засвоєнні нового; емоційним забарвленням та ставленням до того чи іншого виду діяльності; проявами загального інтелекту та ерудиції; наполегливістю, цілеспрямованістю, працьовитістю; порівняно швидким та якісним опановуванням вміннями, навичками, майстерністю виконання певних дій; здібністю до реалізації власних стратегій і тактик, розв'язання, завдань, пошуку виходу зі складних нестандартних, екстремальних ситуацій [19].

Р. Ткач погоджується з цією теорією, додаючи, що творчий потенціал має цінність саме у тому випадку, коли він переходить у творчу активність. Творча активність є механізмом, який дає можливість визначити творчий потенціал особи. Творчий потенціал, виражений через продуктивну діяльність, відкриває численні можливості для саморозвитку [28].

Н. Медведєва також підтримує Моляко. На її думку, система творчих розумових дій формується у дітей з самого малечку. З самого раннього віку діти формують уміння знаходити різні способи реалізації власних ідей у творчій діяльності, яке у майбутньому може використовуватися як засіб у прийнятті рішень [18].

На сьогодні молодь зі всіх сторін оточена можливостями для саморозвитку. Факторами, які впливають на розвиток творчого потенціалу є як внутрішні чинники – вродженні задатки, особиста життєва позиція, так і зовнішні – середовище, у якому людина зростає [28]. Розглядаючи творчий потенціал, ми звісно розуміємо, що мова йде в першу чергу про зусилля, які

кожен докладає самотійно для культивування своїх здібностей. Звісно, це не знецінює роль учителя як наставника для дитини. Однак докорінна зміна все одно відбувається: педагог більше не є авторитарною фігурою, людиною, яка «наповнює» дитину знаннями. Натомість учитель набуває ролі фасилітатора, тобто того, хто радше стимулює та спрямовує учнів до самотійного пошуку інформації, підтримує прагнення до самореалізації та самовдосконалення. Фасилітатор допомагає здобувачам освіти спрямувати свій творчий потенціал у конструктивному напрямку. Сучасний педагог не повинен бути єдиним, неоскаржуваним джерелом знань, його пріоритетом є дозволити дитині навчатися не для когось, учителя чи батьків, а для себе, навчити застосовувати набуті знання на практиці у житті. Варто також мати на увазі, що творчий потенціал дитини може проявлятися поза стінами школи – саме тому роль учителя як фасилітатора набуває все більшої значущості.

Повертаючись до вивчення англійської мови, важливо чітко усвідомлювати наскільки поширеною вона є у світі. Україна активно рухається шляхом інтеграції в європейське суспільство, і на сьогодні ведеться мова про введення особливого статусу англійської мови у нашій державі. «Розширення сфери застосування англійської мови в Україні сприятиме активізації процесів інтеграції українців у європейську спільноту. Кожен українець, який вивчатиме англійську мову, буде значно більше обізнаний про Європейське життя. Це також допоможе формуванню суб'єктності України у світових глобалізаційних процесах», – заявив Ростислав Карандеєв, Перший заступник Міністра культури та інформаційної політики України [10].

На сьогодні Рада Європи визначила п'ять наступних ключових компетенцій, які є важливими для формування особистості молодого європейця:

- 1) політична та соціальна компетенція полягає у здатності людини брати на себе відповідальність, намагатися вирішувати конфлікти виключно мирним шляхом, брати активну участь у громадському житті;

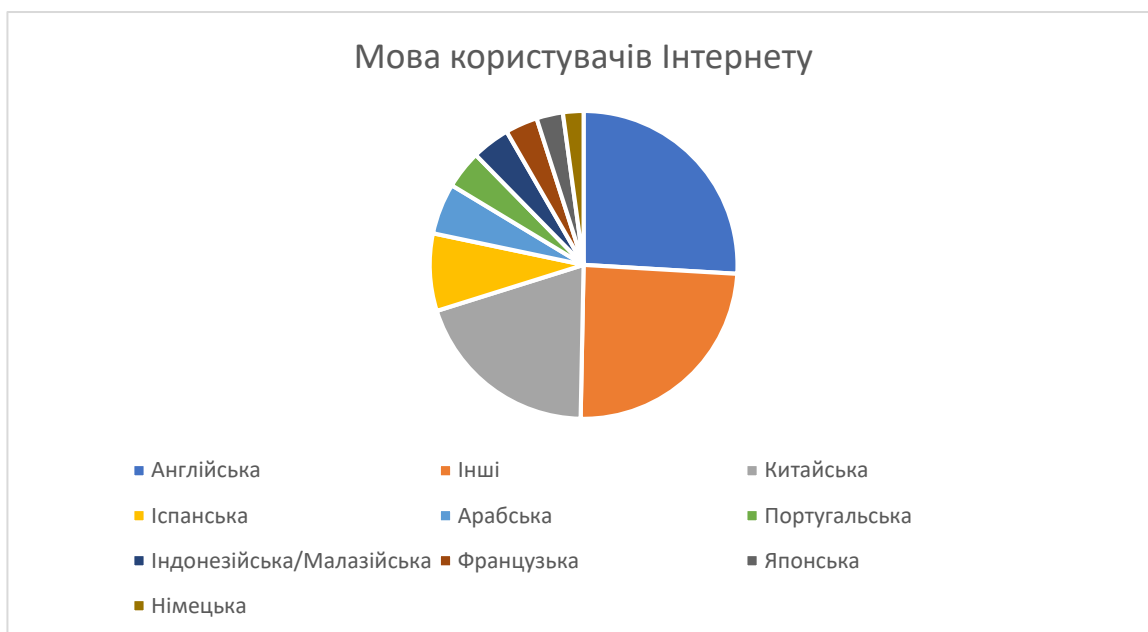
2) міжкультурна компетенція – уміння сприймати відмінності, проявляти толерантність, поважати представників різних культур, мов та релігій;

3) мовна компетенція – володіння більш ніж однією мовою;

4) інформаційна компетенція – здатність вільно опановувати новітні технології, критично оцінювати інформацію, подану через засоби мас-медіа;

5) самоосвітня компетенція – уміння навчатися нового упродовж усього життя, розглядаючи самоосвіту як ключ до особистісного та професійного розвитку, так і необхідність для проявлення кращої активності в суспільному житті.

У найближчому майбутньому англійську мову в Україні очікує значне розширення сфер застосування, а в окремих з них, там де присутні міжнародні комунікації, вона стане обов'язковою. Але навіть за межами офіційних ділових зв'язків, англійська мова все одно залишається тією мовою, яку розуміє велика частина населення світу. Тому людина, яка вільно нею володіє, має значно більші шанси як в особистому житті, так і професійному зростанні. Високий престиж сучасної англійської мови пояснюється зокрема і тим, що зараз понад 75% будь-якої печатної продукції світу друкується саме цією мовою, тобто із кожної тисячі наукових статей або книг 760 виходять англійською [17]. Більшість онлайн медіаконтенту також підтримує цю тенденцію, будучи англомовним. Сучасні дослідження (С.Т. Нандасара, Йошікі Мікамі, Альтафф Ірфан Кадер Мохідін), пов'язані з визначенням мовної демографії мережі Інтернет також показують, що четверть усіх користувачів є англомовними (рис. 1.2):

(рис. 1.2) Мова користувачів Інтернету

Якщо сформувати статистику в цифрах, то це:

1. Англійська мова: 1452 млн носіїв
2. Китайці: 1118 м
3. Хінді: 602 м
4. Іспанська: 548 м
5. Французька мова: 274 м

Білінгвізм (або полілінгвізм) також є тісно пов'язаним з вивченням творчого потенціалу. Велика кількість дослідників займаються пошуком зв'язку між креативністю та знанням іноземних мов. Рикарделлі [53] провів метааналіз двадцяти чотирьох досліджень, які вивчали цей зв'язок. Попри деякі невідповідності, які спостерігалися серед них, загальна тенденція полягала в тому, що люди, які мають у своєму арсеналі знання іноземних мов, мають вищі шанси проявити свій творчий потенціал ніж ті, хто володіє лише рідною мовою. Крім того, Рикарделлі стверджував, що більшість досліджень проводилися на дітях і для оцінки креативності використовувалися міри дивергентного мислення. Гомель, Кользато, Фішер та Христофельс [40] підтвердили позитивний вплив білінгвізму (полілінгвізму) на творчість, стверджуючи, що знання мов активує механізми, які відповідають за креативність, оскільки вивчення нової мови це

не лише нова лексика та граматики, але і знання про нову культуру, особливості менталітету іноземців, які розширюють кругозір та критичне мислення. Хакурін [42] вважав міжмовні фактори, такі як рівень володіння білінгвами (полілінгвами) різними мовами та вік їхнього опанування, а також міжкультурні фактори, такі як досвід кросскультурних взаємодій, такими, що впливають на загальний когнітивний розвиток. Досвід участі білінгвів (полілінгвів) у різних культурах змушує їх бачити світ через різні концептуальні системи. Ці вдосконалені концептуальні уявлення можуть підвищити когнітивну гнучкість, дивергентне мислення та творче вираження досвіду. Бірман, Трікетт і Вінокуров вважали, що «засвоєння мови часто супроводжується прийняттям культурних цінностей країни, в якій цю мову освоюють» [33].

Окрім цього, сучасна молодь має досить широкий спектр інтересів: фільми, серіали, відеоігри, цифрове мистецтво, фотографія, відеоблогінг, програмування.

Підліткам також дуже важливо знати думку однолітків про себе, поділитися власним світобаченням, проявити креатив та отримати фідбек (feedback) [50]. Чим більшу аудиторію може охопити дитина (весь світ), тим позитивніше це впливає і на її самооцінку, мотивацію покращувати себе і далі, розвиватися та ділитися успіхом та досвідом з однолітками.

Саме тут вступає учитель як фасилітатор, який допомагає дитині розвинути пошуково-дослідницькі та комунікативні вміння. Адже якісне вивчення будь-якої іноземної мови це не лише зазубрювання лексичних одиниць, граматичних структур та типових фраз. Вивчення іноземної мови це комплексний процес, який неодмінно охоплює заглиблення у культуру, мистецтво, краєзнавство, історію, вивчення сучасних аспектів та тенденцій розвитку соціуму, в якому мова, яка вивчається, є основною мовою спілкування. Завдяки цьому людство і може рухатися разом у завтрашній день, оскільки взаєморозуміння є ключем до світлого майбутнього. Саме

вивчення іноземних мов, які є одним із найосновніших суспільних явищ, може допомогти нам розвиватися у вірному напрямку.

І першою сходинкою в цьому процесі є шкільна освіта. На уроках англійської мови учні отримують базові знання, формують лексичні та граматичні навички, розвивають читання та письмо, аудіювання та говоріння.

Проте варто розуміти, що у сучасному світі дедалі більшої значущості набуває так зване поняття «lifelong learning» тобто освіти впродовж усього життя. Цей концепт був запропонований міжнародною організацією ЮНЕСКО в 2016 році [60]. Даний концепт побудований на ідеї, що «навчання – це процес, який триває усе життя, тому уся освіта повинна бути організована навколо цього принципу» [65].

Базуючись на цьому, важко уявити людину, яка змогла б навчатися нового впродовж усього свого життя, без самомотивації, творчого натхнення. Творча людина завжди здатна відшукати те джерело натхнення, яке підходить саме їй. Ніщо не стимулює людину до дослідницької діяльності так, як можливість проявити себе в улюбленій сфері, ознайомитися з динамічним розвитком її тенденцій, презентувати себе як спеціаліста або просто як відданого прихильника тієї чи іншої теми.

І складно уявити щось більш корисне ніж вільне володіння міжнародною мовою спілкування. Тією мовою, завдяки якій одного індивіда можуть почути люди звідусіль. Важливо лише мати комп'ютер, мобільний гаджет та доступ до Інтернету.

Вищеназваний інструментарій активно впроваджується в освітній процес XXI століття. Розробляються нові навчальні програми, які залучають усі переваги сучасної комп'ютеризації.

1.3. Актуальність сучасних технологій для розширення англомовної лексичної компетентності у старшій школі

Застосування комп'ютера учителем під час уроку принесло кардинальну зміну у роль педагога в навчальному процесі. Як вже було зазначено, учитель перетворюється з лектора в фасилітатора. Таким чином, це допомагає учням стати більш самостійними та самодостатніми, даючи їм більшу автономію у здобутті освіти [57].

Разом з автономією учень отримує можливість персоналізувати отриману інформацію під себе. Учитель також має можливість проявити гнучкість в подачі матеріалу, підборі завдань для роботи в класі.

Інформатизація суспільства загалом надає безліч переваг, адже вона не лише сприяє прискоренню науково-технічного прогресу та інтелектуалізації усіх видів діяльності, але й створює позитивні умови для формування якісно нового соціуму, у якому вітається розвиток творчого потенціалу кожної людини, різноманітні шляхи самореалізації [30].

Сучасні інформаційно-комунікативні технології, телекомунікаційні та медіа засоби дозволяють впроваджувати новітні інноваційні методології, можливість кращого добору змісту, форм та організації навчання, орієнтованих на розвиток інтелектуального потенціалу здобувачів освіти [26].

Повертаючись до навчання англійської мови в умовах сьогодення, необхідно обов'язково брати уваги, що сучасна молодь спілкується з комп'ютером на ти з самого малечку. Мультимедіа настільки тісно вплетені в їхню картину світу, що їм важко уявити, як можна жити, розвиватись та просто розважатись без цифрових технологій. Сучасні комп'ютерні технології стають все більш місткими та насиченими, даючи дітям та підліткам змогу досягнути навчальний матеріал в яскравих ілюстративних формах.

Мультимедіа (англ. multi — багато, media — способи, засоби) є поданням об'єктів та процесів у формі звуку, фото, відео та графіки, які відкривають для усіх учасників навчального процесу нові можливості, як якісні, так і кількісні [29].

Також під визначенням «мультимедіа» ми розуміємо спектр інформаційних технологій, які використовують різноманітні програмні та технічні засоби задля найбільш дієвого впливу на користувача (який водночас є і читачем, чи слухачем, чи глядачем) [18, с. 53].

Якісні можливості мультимедіа неможливо переоцінити, оскільки неважко уявити, яка форма подачі сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу: варто лише взяти словесну розповідь на ту чи іншу тему, видатних творів мистецтва, видів спорту, традицій та звичаї різних народів світу, та протиставити їй аудіовізуальне подання.

У порівнянні з попередніми віковими групами, у дітей старшого шкільного віку способи запам'ятовування матеріалу удосконалені завдяки свідомому використанню раціональних прийомів, вмінню будувати причинно-наслідкові логічні зв'язки, що впливає на продуктивність пам'яті. Мнемічна діяльність старшокласника стає більш довільною та осмисленою, ніж у молодшому віці. Показниками осмисленості запам'ятовування є володіння молодими людьми прийомами й способами запам'ятовування (розподілом на смислово групуюванню лексичних одиниць, порівнянню та систематизації), прийомами довільного відтворення, прийомами самоконтролю результатів запам'ятовування, а також функціонування метапам'яті [6].

Відомо, що на слух людина запам'ятовує загалом приблизно 15-20% інформації, в той час як візуально цей показник становить 30%. Мультимедійні засоби дозволяють об'єднати ці два види засвоєння інформації, завдяки чому ми можемо запам'ятовувати вже до 50-60% матеріалу.

Це відповідає гіпотезі подвійного кодування інформації, висунутій британським дослідником А. Пейвіо. Її суть полягає у тому, що людина краще запам'ятовує матеріал, коли він представляється у поєднанні словесних та візуальних асоціацій. Згідно з цією гіпотезою, пізнання навколишнього світу здійснюється завдяки спільній діяльності двох

підсистем: вербальної, яка базується на обробці інформації, отриманої через мову, та невербальної, або образної, тобто усім, що не пов'язано з мовленнєвою діяльністю. У своїй праці 1986 року, «Ментальні репрезентації», Пейвіо стверджує, що важливо вміти комбінувати ці два шляхи обробки інформації. На його думку, пізнавальна діяльність людини є особливою тим, що вона здатна поєднувати водночас мову і невербальні образи та події, формуючи таким чином цілісну картину світу у свідомості.

Асоціативна обробка інформації, симбіоз мови та психічних образів і є саме тим ядром, необхідним для коректного формування лексичної компетентності.

Традиційні форми навчання, ті, які використовувалися попередніми поколіннями, були здебільшого лекційними. Вчитель зачитував лекцію, ілюстративність матеріалу була досить низькою. Через це йшов значний непропорційний зсув в обробці отриманої під час уроку інформації. Основний акцент під час навчального процесу робився на інформативність, не на інтерактивність.

А саме інтерактивність та ілюстративність є важливими чинниками у формуванні лексичної компетентності як при вивченні рідної мови, так і будь-якої іноземної. Слово не є лише набором звуків та графічних символів. Слово як лексична одиниця несе в собі думку, образ, почуття. Розвиток вміння правильно та влучно вживати слова у власному мовленні, доречно використовувати ідіоми, фразеологічні звороти, прислів'я, приказки є головним завданням формування лексичної компетентності у школі. Найкращим комунікативно-функціональним результатом є правильне вживання лексики та багатий словниковий запас. Саме ці два аспекти є ключами до вільного володіння мовою. А разом з ним відбувається і розширення соціолінгвістичної та соціокультурних компетенцій здобувачів освіти [37].

Повертаючись до теми сучасної глобалізації та виходу людства в новий вимір інформаційно-комунікативних технологій, неважко побачити численні переваги та застосування мультимедійних засобів у освіті.

На відміну від попередніх поколінь, сучасна молодь, яка зростає в оточенні гаджетів, не здатна сприймати виключно лекційну подачу матеріалу. Здобувачі освіти у цьому десятилітті потребують значної різноманітності та наочності під час навчального процесу. На сьогодні підлітки мають широкий спектр можливостей як отримати нові знання, так і проявити свою креативність.

Педагогу у новій українській школі варто мати це на увазі. Вчитель більше не є єдиним джерелом знань. Дітям також не потрібна авторитарна фігура, яка лише контролює – їм необхідна людина, здатна допомогти їм навчитися знаходити шляхи у всесвітній павутині. Сучасним дітям потрібно розуміти, що школа не є марною витратою часу, а місцем, де вони можуть максимально проявити себе, отримати інформацію у формі, подібній тій, яку вони змогли б самостійно відшукати в Інтернеті, але на уроках та за допомоги наставницької підтримки учителя. Окрім цього необхідно дозволити дітям проявляти себе якомога більше, а не утискати їх в певні рамки, які в результаті, не призведуть ні до чого хорошого, лише до придушення власного «я». Адже наше суспільство вже давно вийшло з епохи індустріалізації, де беззаперечне виконання команд та бездумна механізація діяльності були необхідними для роботи на заводах, фабриках. Саме у цьому плані вчителі повинні навчитися зміщати акценти, надавати учням вірний тип підтримки.

Підтримка учителя на уроках англійської мови значною мірою проявляється через подачу матеріалу під час заняття. Наочність робить будь-який урок набагато цікавішим. Використання ілюстрацій, аудіо та відео здатні більше зачепити увагу дітей, які звикли до динамічних картинок на екранах.

Тому педагогам важливо створити такі умови на уроках, які б стимулювали краще запам'ятовування дітьми нової інформації. Інтерес та зацікавленість до того, що відбувається на занятті є неодмінною умовою кращого запам'ятовування.

Як було зазначено раніше, людина краще запам'ятовує матеріал, поданий за допомогою мультимедійних засобів. Краще запам'ятовування – краще згадування. Згадування є відтворенням попереднього досвіду відповідно його змісту та завдань. Воно буває як мимовільним, так і довільним, в залежності від репродуктивного завдання та вольового зусилля. Згадування є результатом мнемоніки, тобто сукупності спеціальних прийомів та способів запам'ятовування матеріалу шляхом створення штучних асоціацій.

Утворення асоціацій значно спрощується, коли учитель супроводжує пояснення на уроці мультимедійними засобами. Наприклад, опрацювання теми «Популярні види спорту Великої Британії». Учні можуть ознайомитися з цією інформацією шляхом прочитання тексту підручника та усній розповіді вчителя. Або ж, вони можуть переглянути презентацію на екрані телевізора чи інтерактивної дошки. Презентація може містити в собі як статичні зображення (фотографії), так і динамічні (відеоролики). Великим плюсом на занятті був би перегляд ролика на зазначену тему, прослуховування розповідей, розказаних носіями англійської мови. Це інформативно, це захоплює, це обов'язково приверне увагу сучасного тінейджера, який звик дивитися ролики на YouTube щодня.

Таким чином, використання мультимедійних засобів на уроках англійською мовою є видом мнемотехніки.

Мнемотехніка – це технологія підвищення продуктивності освітнього процесу. На сьогодні вона широко застосовується людьми, для запам'ятовування значних обсягів інформації. Мнемотехніка допомагає розвивати: зорову та слухову пам'ять, асоціативне мислення, зорову та слухову увагу, уяву, зв'язне мовлення, словниковий запас.

В процесі вивчення англійської мови виявляється ще одна перевага, яку можуть надати мультимедійні засоби здобувачам освіти. Це можливість побачити своїх однолітків, що проживають в інших країнах, почути їхню мову, англійську мову, такою, якою вона звучить з вуст носія. Вивчення будь-якої іноземної мови якісно збагачується від взаємодії з носіями, оскільки учні мають можливість скоригувати власну вимову, ознайомитися з контекстом, в якому вживаються ті чи інші лексичні одиниці, побачити, як мова працює в соціальних ситуаціях взаємодії між справжніми людьми, а не гіпотетичними Джонами чи Мері з підручника. Усе це незаперечно є важливими передумовами формування лексичної компетентності та навичок.

Отриману інформацію на уроках, учні старшого віку можуть також опрацювати і самостійно, доповнити знаннями, почерпнутими онлайн. В наш час існує безліч навчальних платформ в Інтернеті, до яких здобувачі освіти можуть звернутися для додаткового роз'яснення матеріалу: спеціалізовані сайти, на яких працюють онлайн викладачі, форуми, на яких люди, які вивчають ту ж саму іноземну мову, діляться досвідом, групи в соцмережах, темою яких є вивчення англійської. Окрім цього в мережі можна знайти велику кількість електронних словників, мобільних додатків, численні сайти, на яких можна переглядати фільми іноземною мовою з субтитрами або без. Щодо останнього, то це дає значний позитивний ефект. Наприклад, якщо під час вивчення теми «Популярні види спорту Великої Британії» згадувався футбол, а учень також полюбить цей спорт, він залюбки захоче подивитися фільм, у якому герої займаються футболом. Найкращим варіантом для вчителя може бути попередньо підготувати список кінокартин про різні види спорту та порекомендувати їх учням, а вони вже можуть обрати той, який їм до вподоби, спираючись на власний смак. Керуючись цим, учитель може задати домашнє завдання, твір-есе на тему «Мій улюблений вид спорту». Учні, які попередньо переглянули фільм англійською мовою, матимуть змогу написати твір без особливих проблем, оскільки вони вже ознайомилися з необхідною лексикою, яка може допомогти їм влучно та грамотно

сформулювати власну думку. Ототожнюючи себе з героями кінокартини, формуючи чіткі образи на основі переглянутого матеріалу та маючи у своєму розпорядженні нові лексичні одиниці, діти зможуть вільно висловитися як в письмовій, так і в усній формі (якщо завдання являє собою усну доповідь).

Шамов А.Н стверджує, що лексична компетентність являє собою комплексну систему, яка складається з декількох компонентів:

- Мотиваційний
- Когнітивний
- Діяльнісно-практичний
- Рефлексивний
- Поведінковий [30; 31]

Мотиваційний компонент є визначенням цілей і мотивів вивчення учнями лексики, це є стимуляція активності до навчальної діяльності. *Когнітивний компонент* полягає у формуванні знань про лексичні одиниці, впливає на їхнє активне застосування на практиці. *Діяльнісно-практичний компонент* являє собою вміння вживати та розуміти лексику в процесі спілкування. Завдяки *рефлексивному компоненту* учні набувають здатності аналізувати та оцінювати власний рівень мовного знання. *Поведінковий компонент* відповідає за вміння самостійно опановувати нові лексичні одиниці та ефективно їх застосовувати.

Щодо етапів формування іншомовної лексичної компетенції, їх виділяють усього три:

- 1) Подача, семантизація;
- 2) Автоматизація, рецептивно-репродуктивне тренування
- 3) Закріплення та контроль

Завданням першого етапу формування лексичної компетенції є знайомство із новими лексичними одиницями, вивчення їхніх звукових та графічних форм, їхнього значення.

Другий етап передбачає тренування рецептивних та репродуктивних навичок введенням нових лексичних одиниць у речення та надфразні єдності.

На цьому етапі відбувається процес автоматизації засвоєння нової лексики, який базується на вивченні учнями логічних зв'язків між лексичними одиницями, тематиками ситуативного спілкування, розумінні у яких випадках вживаються ті чи інші слова, вислови.

Третій етап являє собою подальше закріплення та автоматизацію дій з новими лексичними одиницями, які використовуються вже на рівнях текстів. Основним завданням цього етапу є автоматизація вивченого матеріалу, використання його у мовленні в ситуаціях максимально наближених до реального життя. Мовна майстерність учнів відточується ще ефективніше, якщо присутній високий рівень умотивованості та інтересу. За умови особистої вмотивованості та усвідомлення користі матеріалу, що вивчається, учні здатні досягти високих результатів у навчанні.

Розглядаючи актуальність використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій в розширенні іншомовної лексичної компетентності, варто взяти до уваги, що декілька десятиліть тому найефективнішим та майже єдиним засобом досягнути високого рівня володіння англійської мови було повне занурення в англійське середовище шляхом відвідування країни, де англійська мова є основною мовою спілкування. У радянські часи відчувалася гостра нестача кваліфікованих учителів іноземних мов [19]. Особливо катастрофічною ця ситуація була поза межами міст, в сільських місцевостях. На посаду вчителів нерідко брали людей, які володіли базовим рівнем знання англійської мови, але не мали відповідного педагогічного фаху. Звісно, це не могло не відобразитися на якості викладання предмета. Звертаючись до технічної частини, варто зауважити, що не всі школи мали необхідне оснащення, таке як лінгафонні кабінети, чи навіть прилади на зразок едіаскопу, магнітофону, радіоприймача чи кінопроектора. Але навіть там, де все це було в наявності, воно нерідко виявлялося несправним та непридатним до використання на уроках. Основним обладнанням, яке використовували тогочасні здобувачі освіти при вивченні англійської мови, були підручники, роздаткові матеріали, поодинокі

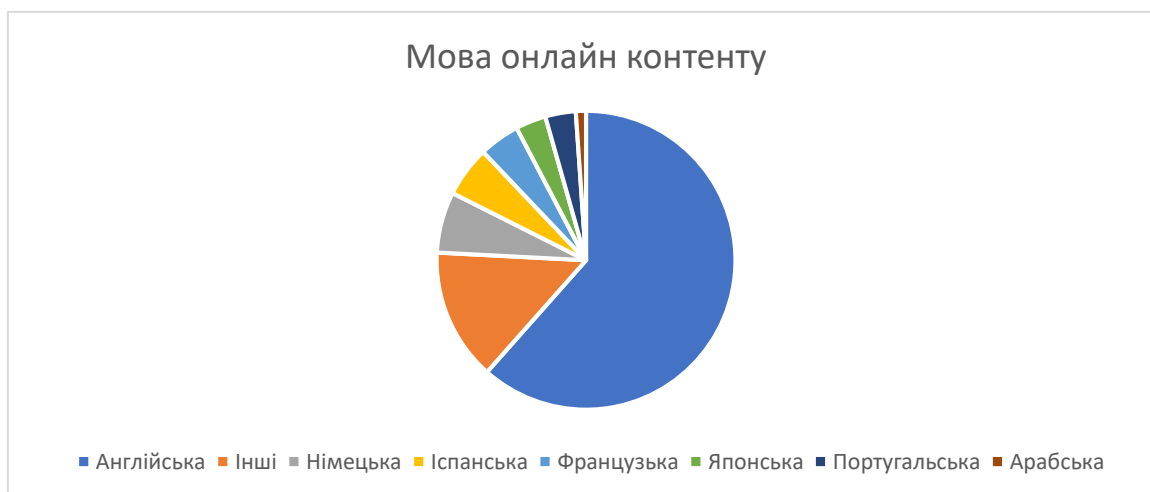
стенди й таблиці на стінах кабінету, інформація на яких стосувалася здебільшого граматики. Враховуючи все це, а також той факт, що в ті роки далеко не кожен взагалі мав можливість побувати за кордоном, неважко уявити, яким був рівень самомотивації тогочасних учнів, змушених вивчати щось, що вони не мали стовідсоткової гарантії застосувати в реальному житті.

Сучасному молодому українцю, що має можливість знайти будь-яку інформацію завдяки смартфону у власній кишені та кожний вечір переглядати улюблені серіали чи телешоу мовою оригіналу, складно уявити, з якими труднощами під час вивчення іноземних мов зіштовхувалися його ровесники з 50-х, 60-х, 70-х років минулого століття. Виходячи з усього цього, неважко дійти висновку, наскільки кардинально відрізняється також й іншомовна лексична компетентність сучасного учня та тогочасного.

Сучасні технології спричинили великий стрибок у розвитку навчання та викладання іноземних мов в українських навчальних закладах. Навчальні програми оновлюються, доповнюються та удосконалюються кожен рік-два. Учителі мають у своєму розпорядженні широкий інструментарій, гнучкість методик викладання постійно розширюється. В учнів з'явилася можливість вивчати англійську та інші мови світу не лише в межах класної кімнати. Всесвітня мережа дозволяє здобувачам освіти знаходити безліч автентичного матеріалу для самоосвіти, підлаштувати його під індивідуальний смак. Для удосконалення рівня розмовної англійської не обов'язково відвідувати інші країни – Інтернет надає масу можливостей налагодити контакти з носіями мови. Це спеціалізовані сайти, де носії різноманітних мов обмінюються знаннями один з одним, це соцмережі, де є можливість знайти та познайомитися будь з ким, це клуби по інтересах, де люди зі всього світу обмінюються враженнями щодо свого хобі. Окремо варто виділити можливість молоді почати заробляти гроші шляхом виконання різних видів робіт на замовлення, розміщених на біржах фрилансерів: юні перекладачі отримують змогу перекладати тексти, відточуючи свій рівень знання іноземних мов, майбутні вчителі мають шанс попрактикуватись у викладанні, займаючись

репетиторством з молодшими учнями або тими, хто потребує допомоги у вивченні мови. Окрім цього, молоді люди з творчим запалом, художники та письменники, отримують у своє розпорядження численні онлайн платформи, де вони можуть знайти прихильників своєї творчості та однодумців, а знання англійської збільшує таку можливість у багато раз.

Знову звертаючись до компонентів лексичної компетентності (мотиваційного, когнітивного, діяльнісно-практичного, рефлексивного, поведінкового), ми бачимо, що комп'ютер здатний стимулювати її формування, розширюючи діапазон можливостей. На сьогодні опанувати базовий рівень англійської мови може кожен, навіть без занять у класі та наявності вчителя/репетитора. Основною умовою є наявність гаджета, доступ до всесвітньої павутини, автентичного мовного матеріалу та комунікації з носіями мови. Аналізуючи весь контент доступний онлайн, дослідник С. Дохерті [36] дійшов наступного висновку (рис. 1.3):

(рис. 1.3. Мова онлайн контенту)

Ми можемо побачити, що більш ніж половина усього контенту в Інтернеті подана саме англійською мовою. Це підтверджує думку, що людина, яка проводить онлайн достатньо часу, може опанувати базовий рівень англійської шляхом звичайного ознайомлення з контентом цією мовою.

Дані, отримані шляхом досліджень в рамках міжнародного проєкту ESPAD 2019 року, показали що лише близько 6% підлітків в Україні не

користуються соцмережами. Водночас 45% проводять онлайн до 3 годин на день, а ще 50% - 4 та більше. Окрім цього діти використовують Інтернет для шкільного навчання. Доведено, що в умовах правильного використання та дотримання основних правил кібербезпеки, онлайн мережа здатна привчити молодь до самостійного пошуку інформації, фільтрації даних.

Що ж до питання розвитку англомовної лексичної компетентності, у наш час діти та підлітки нерідко цікавляться контентом саме англомовним: фільми, серіали, блогінг. Занурюючись в англомовне середовище, молодь автоматично формує рецептивні та репродуктивні навички, які потім може застосовувати у власних проявах мовленнєвої діяльності. Це пояснює появу такого сучасного сленгу як, наприклад, крінж, краш, лайкати, стенити, хейтити, токсик, бейсік та інших.

Учителі англійської мови можуть використати це як значну перевагу у формуванні новітніх методик навчання. Вживаючись у роль фасилітатора та застосовуючи сучасні технології, педагоги здатні організувати навчальний процес максимально ефективно та надати учням конструктивну базу для поглиблення знань, які вони здобули самостійно. Знаючи інтереси та уподобання свого класу, учитель може проявити гнучкість та свій творчий потенціал у викладанні англійської мови, як готуючись до пояснення нового матеріалу, так і оцінюванні учнів.

Водночас така організація роботи дозволяє перетворити звичайний урок на цікаве заняття, у якому здобувачі освіти матимуть змогу бути не лише пасивними слухачами, але й проявити себе в атмосфері, подібній тій, до якої вони так звикли, а саме заглиблюючись у світ інформаційно-комунікаційних та ігрових технологій, інтерактивності та інтенсифікації сприйняття інформації. А перебуваючи в такому середовищі, максимально цікавому та різноманітному, здобувачі освіти мають більше шансів проявити власний творчий потенціал. Саме тому нова система освіти в Україні активно рухається в сторону комп'ютеризації, з року у рік удосконалюючись та наздоганяючи світові тенденції та вимоги.

РОЗДІЛ 2

ПРОЦЕС РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ

2.1. Комп'ютеризація сучасної освіти та роль ІКТ в навчальному процесі

XXI століття можна характеризувати в першу чергу завдяки глобальній інформатизації та комп'ютеризації усіх сфер суспільного життя, наукової та освітньої сфер.

Протягом останніх десятиліть персональні комп'ютери міцно увійшли в життя та побут людей, Вони закріпились у нашому повсякденні як вірні помічники без яких важко уявити навколишній світ. Молодь знаходить друзів з різних куточків земної кулі, однодумців, з якими можливо обмінятися думками завдяки лише доступу до неосяжної павутини мережі Інтернет. Самотні люди знаходять пару, зав'язують стосунки. Спеціалісти різноманітних галузей мають змогу ділитися досвідом, вдосконалювати професійні навички. Сьогодні неможливо зустріти здобувача освіти, який би не використовував комп'ютер, готуючись до занять. Використання електронних бібліотек, пошук необхідної інформації для доповіді, реферату, можливість спілкування з однолітками в іншій частині світу задля розширення кругозору – комп'ютер завжди до послуг сучасній молодій людині.

Якщо спробувати систематизувати переваги комп'ютеризації суспільства сьогодення, картина має наступний вигляд [8]:

- швидкий та величезний доступ до інформації на будь-яку тему, простота її отримання;
- автоматизація багатьох процесів, гнучкість та індивідуалізація навчання;

- спрощення комунікації між людьми, які мешкають в різних частинах світу;

- можливість індивідуалізації підходів до навчання;

- формування навичок науково-дослідницької діяльності з раннього віку;

- краща організація часу роботи усіх учасників навчального процесу.

Значну роль інформаційно-комунікативні технології відіграють у навчальному процесі тому, що вони дозволяють вчителям частково перекласти свою роботу на персональний комп'ютер, заодно роблячи навчання цікавим, гнучким, інтенсивним. Окрім цього, використання комп'ютерних тестів дозволяє вчителю отримати швидко та точну діагностику засвоєння учнями матеріалу, за необхідності скоригувати формат подання інформації, підібрати рівень складності завдань в залежності від усього класу, групи чи окремого учня [31, с. 257].

На сьогодні існують наступні види програмних засобів навчання:

- Комп'ютерне тестування;
- Комп'ютерні тренажери.

Ці засоби особливі тим, що вони дозволяють залучити в процес навчання та оцінювання штучний інтелект. Незаперечною перевагою використання штучного інтелекту в тестуваннях та оцінюваннях є те, що отримані результати є максимально точними та неупередженими.

Окрім цього, існують такі види навчальних програмних засобів:

- навчальні бази даних;
- онлайн енциклопедії й довідники;
- віртуальні лабораторії;
- електронні бібліотеки [9].

Програми засоби навчання мають численні переваги в навчальному процесу. Наприклад, розглядаючи системи комп'ютерного тестування, ми маємо:

- можливість редагування та поповнення баз питань;

- зручний інтерфейс для користувачів;
- можливість локального чи глобального розташування;
- можливість бути загального чи профільного спрямування.

Системи комп'ютерного тестування зручні також тим, що вони допомагають підвищити автоматизацію обробки результатів, оцінку можна отримати всього за декілька моментів.

Перевагами використання електронних бібліотек та підручників є те, що з ними є можливість працювати в будь-який час, будь-де за наявності підключення до Інтернету. Також з ними можливо працювати й офлайн, варто лише завантажити потрібні підручники на цифровий носій (смартфон, планшет, ноутбук та ін.). Додатковими перевагами також є:

- доступ до літератури будь-якої предметно-галузевої спрямованості;
- безоплатність електронних бібліотек, винятками може бути лише доступ до спеціалізованих видань;
- можливість персональних налаштувань інтерфейсу при роботі з електронними підручниками: керування масштабом сторінок, розміром шрифту, денний/нічний режим для читання;
- електронний підручник не зношується так, як паперовий;
- у випадку використання мультимедійного підручника, можливий варіант покращеної інтерактивності, ілюстративності матеріалів.

В наш час все більшої популярністю починають користуватися комп'ютерні навчальні тренажери або симулятори. Вони дозволяють відпрацювати практичні навички з навчальних предметів. Доступ до них можна отримати на спеціалізованих сайтах чи мобільних додатках. Прикладом тренажерів для вивчення англійської мови можна назвати Duolingo, LingoDeer та ін. Вони дозволяють користувачами виконувати вправи, надаючи в режимі реального часу можливість як вивчити щось нове, так і перевірити себе. Ці програми дають миттєву реакцію на помилки, надають пояснення, виводять підсумки по завершенню кожної сесії. Багато навчальних додатків дають користувачам можливість ділитися своїми

досягненнями в соцмережах, брати участь в змаганнях з іншими користувачами, покращувати власний рейтинг. Високий рівень інтерактивності таких програмних засобів допомагає підтримувати інтерес до навчання, надає можливість систематично удосконалювати свої навички.

Окремо ми розглянемо програмне забезпечення мультимедійного комплексу. Це є комплекс навчальних засобів які здійснюються за допомогою мультимедійного обладнання під час власне самого уроку. До них належать: інтерактивна дошка, проєктор, комп'ютер вчителя, спеціалізоване програмне забезпечення.

В рамках нашого дослідження, ми детальніше розглянемо такий різновид навчального мультимедійного комплексу як презентації виконані в редакторі PowerPoint з пакета стандартних програм Microsoft Office.

2.1.1. Ефективність використання мультимедійних презентацій для навчання англійської мови

«Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, окрім усього іншого, є обов'язковою передумовою формування інформаційного суспільства у широкому розумінні», – зазначив Василь Кремень [5].

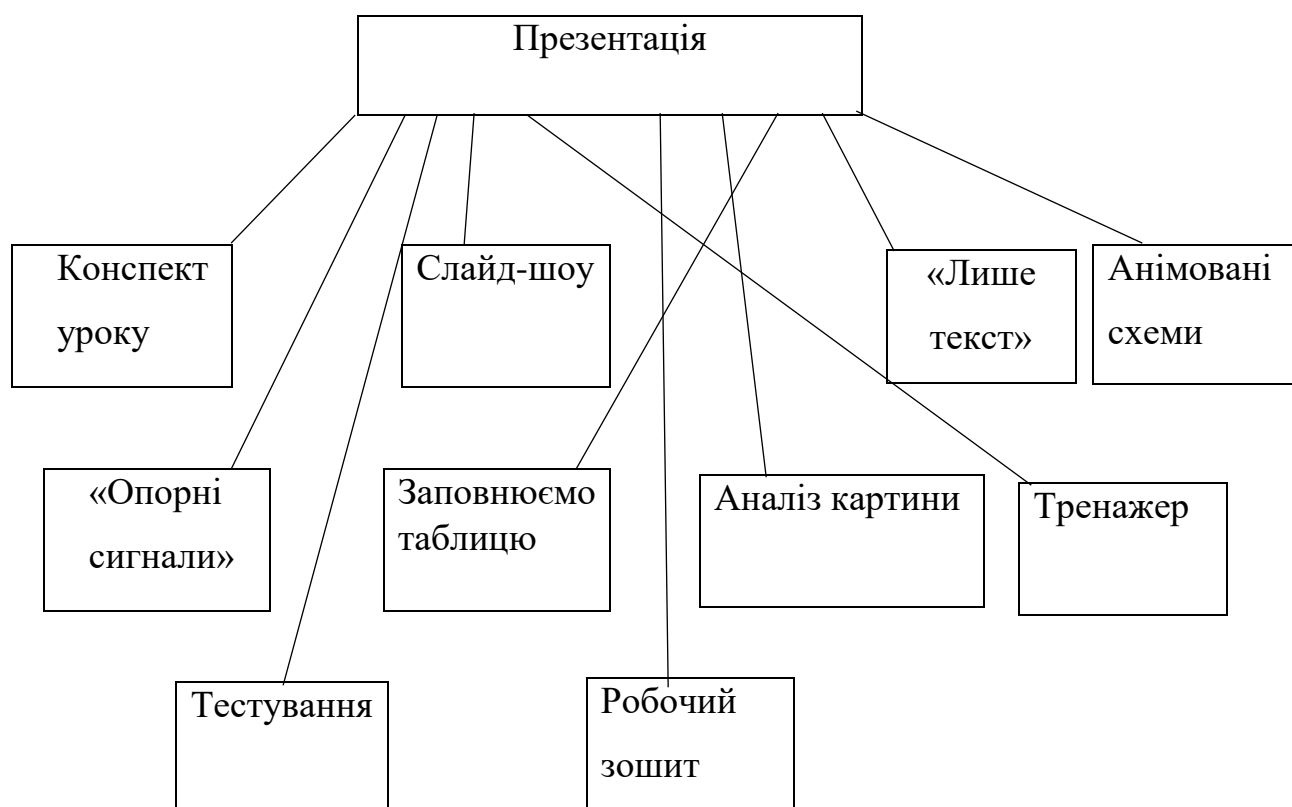
Стрімкі та всеосяжні зміни в системі сучасної освіти не минають і викладання іноземної мови в школах. Учні різного віку та категорій з набагато більшим позитивом сприймають комп'ютерні технології, ніж паперові посібники та підручники. [13]

Застосування ІКТ на заняттях з англійської мови дає змогу учням формувати навички та уміння читання, використовуючи матеріали глобальної мережі, вдосконалювати усне та письмове мовлення, поповнювати словниковий запас, налагоджувати та підтримувати зв'язки з

однолітками в будь-яких частинах світу, вдосконалюючи комунікативні навички, мати доступ до джерел інформації з різних країн [6].

Якісне вивчення англійської мови на сьогодні не може обмежуватися лише сорока п'ятьма хвилинами уроку двічі або тричі на тиждень. Однак сучасний учитель все одно має змогу привнести значне різноманіття у заняття. Одним з найпоширеніших способів покращення наочності є використання мультимедійних презентацій, створених завдяки програмі PowerPoint з пакета Microsoft Office. Навчальні презентації поділяються на наступні види:

Табл 2.1 – Види навчальних презентацій

Конспект уроку – презентація, в якій візуалізовані основні частини уроку: тема, мета, план, ключові поняття, висновки, домашнє завдання. Цей вид презентації є традиційним мультимедійним супроводом заняття.

Слайд-шоу – презентація, в якій повністю відсутній текст, а увага приділяється виключно яскравим ілюстраціям та колажам. Може

використовуватися на початку чи в кінці заняття для створення певного настрою, однак застосування протягом усього уроку цього виду презентації є недостатньо ефективним.

«*Лише текст*» є протилежністю попередньому пункту. Основний акцент ставиться на подачу інформації в текстовому форматі. Задля посилення дидактичного ефекту використовуються різноманітні шрифти та виділення чи підкреслення опорних пунктів різними кольорами.

Анімовані схеми опираються на зображення схем та графіків. Нерідко вони застосовуються для підсумовування та повторення вивченого матеріалу.

«*Опорні сигнали*» – цей вид презентації базується на ідеї, поданій В.Ф. Шаталовим. Вона являє собою список ключових термінів, визначень, знаків чи інших опор для думки. Є корисною під час пояснення учителя, коли учні можуть одночасно дивитися на слайди та бачити опорні пункти розповіді, оформлені у вигляді плану або коротких тез.

Такий вид презентації як *заповнювання таблиці* рекомендований для узагальнення та систематизації опрацьованого на уроці матеріалу. Ця презентація має наступний вигляд: на фоновому малюнку на тему уроку вчитель будує таблицю, пусту або частково заповнену, а учні по ходу обговорення підсумків заняття заповнюють її до кінця.

Аналіз картини є презентацією, на слайдах якої розміщуються картини, постери, кадри з переглянутих фільмів. Такі презентації є особливо корисними під час вивчення тем, пов'язаних з мистецтвом. Учитель разом з учнями обговорюють на занятті зміст та деталі зображеного на картинах, їхні характеристики та історію створення. Якщо слайдами є сцени з кінокартин – обговорення може вестися про сюжет, аналіз персонажів тощо.

Презентація *тренажер* використовується для закріплення умінь та навичок шляхом виконання тренувальних вправ, при цьому учні мають змогу перевірити себе, подивившись на ключі, які можуть міститися у наступному після самих завдань слайді.

Тестування є продовженням вищеназваного виду презентацій, коли учні можуть виконувати завдання, спрямовані на контроль знань. Ця презентація містить у собі гіперпосилання, при переході на які, програма реагує відповідно, показуючи, чи завдання було виконано вірно.

Робочий зошит є змодельованим на слайдах «екранним варіантом» учнівського зошита. Такі презентації використовуються як зразки виконання тих чи інших видів письмових робіт.

Усі перераховані види мультимедійних презентацій можуть використовуватися на заняттях як окремо, так і скомбіновано. Усе залежить від того, як учитель бажає побудувати урок.

Види навчальних презентацій є різними, проте все ще можна виділити певні вимоги щодо їхнього оформлення:

- *Структура та зміст матеріалу*
  - Титульний слайд;
  - Інформаційні слайди;
  - Завершальний слайд.
- *Змістове наповнення інформаційних слайдів*
  - Наочний ілюстративний матеріал;
  - Таблиці, схеми чи графіки;
  - Порядок розкриття теми у вигляді плану чи тез;
  - Висновки;
  - Список джерел та посилань.
- *Завершальний слайд*
  - Подяка за увагу;
  - Можлива вказівка прізвища та ініціалів доповідача.
- *Фон слайдів*
  - Бажано підбирати такі кольори, які забезпечують максимальний психологічний комфорт, не «ріжуть» зір;
  - Фон повинен підкреслювати розміщену на слайдах інформацію, не закривати її.

- Бажано використовувати лише три кольори на слайдах: перший для фону, другий для заголовків, третій для самого тексту.

- *Шрифти*

- Оптимальний діапазон для комфортного читання тексту презентації це 18-24;
- Для заголовків найкраще підходить діапазон 28-32.
- Найбільш зручними шрифтами для читання вважаються Arial, Times New Roman, Georgia.

- *Оформлення тексту*

- Текст повинен бути лаконічним, 6-8 рядків на слайді буде достатньо;
- Відстань між рядками 1,5;
- Найбільш важливі інформації варто розташовуватися в центрі екрану;
- За наявності картинок, текст повинен розташовуватися під ними;
- Вирівнювати текст бажано по ширині.

- *Зображення*

- Ілюстрації, фотографії чи малюнки в поганій якості не повинні використовуватися в жодному разі;
- Підпис до зображення завжди повинен бути під ним;
- Площа слайда повинна використовуватися раціонально: якщо текст є важливішим за зображення, останнє не повинне перетягувати усю увагу на себе.

- *Анімації та зміни слайдів*

- На титульному слайді анімовані об'єкти не допускаються;
- На інформаційних слайдах анімації допускаються лише у тому випадку, якщо це відповідає структурі доповіді;
- Для зміни слайдів допускаються анімації переходу, такі як, наприклад, «перегортання сторінки».

- *Санітарні вимоги*

- Тривалість безперервної роботи за комп'ютером для першокласників – 10 хвилин;
- 2-4 класи – 15 хвилин;
- Старші класи – 20-25 хвилин.

Грамотно складена презентація дійсно дозволяє подати матеріал в цікавій, інтерактивній формі. Презентації в PowerPoint можуть створювати і учителі, і учні.

Презентації, складені учнями, використовуються для доповідей, представлень результатів власної науково-дослідницької діяльності, як ілюстративний супровід опрацьованого під час виконання домашнього завдання матеріалу. Презентації значною мірою допомагають учням у розвитку самоорганізованості, здатності самостійно працювати з навчальним матеріалом.

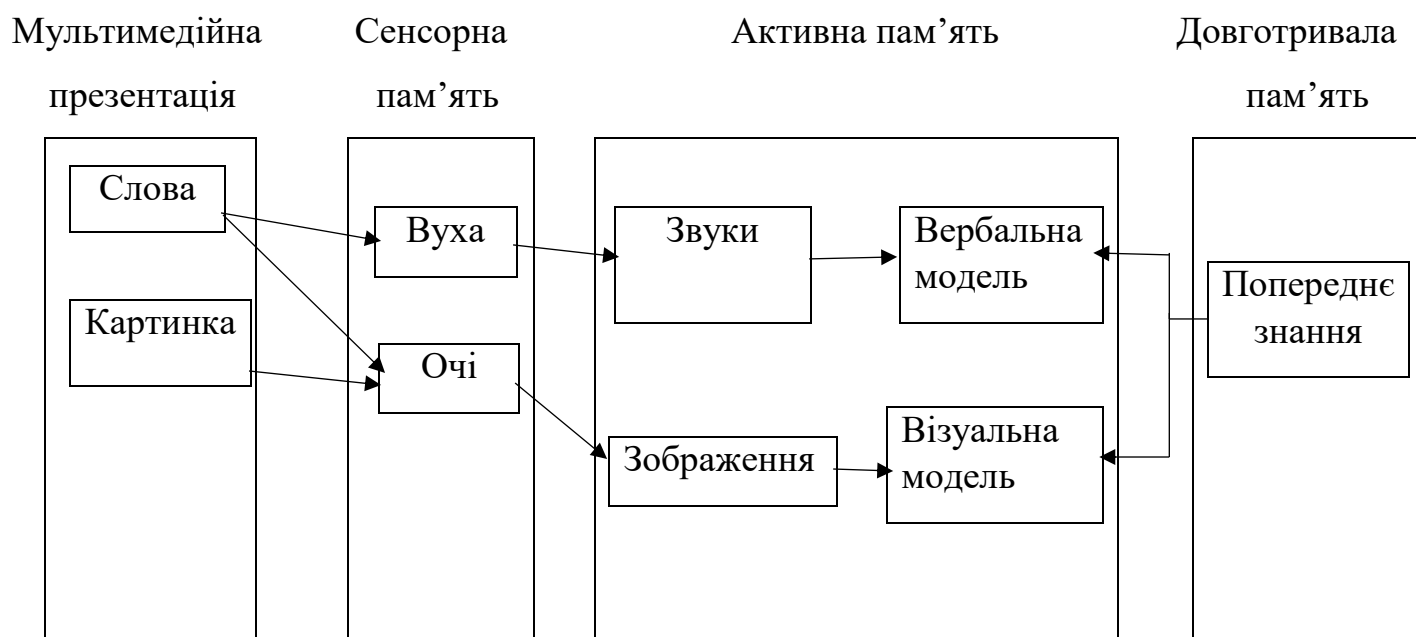
За кількістю учнів, які складають презентацію, їх можна поділити на наступні види:

- Індивідуальні – виконані одним учнем;
- Групові – створені невеликою групою;
- Класні – можуть бути розроблені всім класом, наприклад, кожен учень створює окремий слайд, або група учнів зайнята групами слайдів.

Безумовною перевагою використання учителями мультимедійної презентації на уроках з англійської мови є можливість адаптації навчальних матеріалів згідно з особливостями сприйняття учнями. У випадку ж коли учні створюють презентацію – вони мають можливість ще краще узагальнити та систематизувати інформацію, проявити творчість та удосконалити навички науково-дослідницької діяльності.

Звертаючись до мультимедійної презентації як до засобу мнемоніки, ми можемо окреслити процес засвоєння матеріалу наступним чином

Табл 2.2 – Мультимедійна презентація як засіб мнемоніки

Таким чином, можна підсумувати, що використання мультимедійних презентацій в PowerPoint є потужним засобом покращення як рецептивної, так і репродуктивної діяльності на заняттях з англійської мови.

Коли мова йде про учнів старшої школи, варто також відзначити, що на цьому етапі навчального процесу особливого значення набуває проектна робота. Старшокласники нерідко залучаються до написання доповідей, рефератів, науково-дослідницьких робіт на рівні МАН. З великим інтересом молодь бере участь в міжнародних конкурсах, спілкується з однолітками в Інтернеті. Використання мультимедійних презентацій у такому випадку є своєрідним завершальним етапом їхньої праці, звітом та демонстрацією результатів виконаної роботи. Все це однозначно допомагає учням краще адаптуватися до повноцінного життя в умовах сучасного інформаційного середовища.

2.2. Основні проблеми використання мультимедійних технологій та інфомедійна грамотність учителя

Навіть зважаючи на всеосяжність ІКТ у наш час, досить велика кількість педагогів все ще не здатна використовувати усі доступні дидактичні інструменти, наявні на просторах комп'ютерних мереж. Причиною цього є недостатня інфомедійна грамотність.

В наш час практично від кожної людини очікується вміння володіти комп'ютером. Однак реальність така, що не кожен є достатньо медіаграмотним.

Низький рівень комп'ютерної грамотності учителів [42], нестача впевненості [54; 56] та бажання адаптувати роботу в класі з застосуванням ІКТ [45], є серйозними факторами, що перешкоджають розвитку нашої освіти у напрямку, продиктованому вимогами сучасного інформаційного суспільства. Леліані, Агустіані та Маріані [44] погоджуються з Гунтером [39], що підготовка сучасних учителів не охоплює уміння ефективно використовувати ІКТ на уроках.

Зі своїми іноземними колегами погоджується наш земляк Морзе Н.В. [20]. Він класифікував основні проблеми активного впровадження ІКТ в українську освіту наступним чином:

- Суттєвий дефіцит державного бюджету;
- Поганий Інтернет й зв'язок в багатьох регіонах, особливо в сільських місцевостях;
- Застій розвитку методологічної підготовки педагогів в умовах стрімкого зростання попиту на використання ІКТ в усіх сферах життя;
- Відсутність повного усвідомлення усіх переваг ІКТ в освітньому процесі, загострення уваги на недоліках;
- Використання комп'ютерних технологій учнями розуміється переважно використанням їх для дозвілля та розваг, не навчання;

- Побоювання вчителів, що активна комп'ютеризація навчального процесу призведе до того, що роль педагога просто перестане бути актуальною, учитель повністю заміниться комп'ютером.

Важливість медіаграмотності в наш час складно переоцінити. Особливо це стосується освітян, головною задачею яких є бути передовиками, тими, хто веде молоде покоління у майбутнє. А оскільки наше теперішнє та майбутнє є нерозривно пов'язаними з комп'ютерними технологіями – висновок стає очевидним. Чітке та зрозуміле визначення інфомедійної грамотності представлено Н. В. Чичеріною. На її думку, інфомедійна грамотність є здатністю коректно взаємодіяти з джерелами інформації: шукати, аналізувати, критично оцінювати і створювати медіаконтент, поширювати його за допомогою різних засобів масової інформації та комунікацій» [2].

Таким чином, комп'ютерна та інфомедійна грамотність є незаперечними складовими професійного зростання педагога в ХХІ столітті та в умовах нової української школи.

Медіаграмотний учитель здатен ефективно передати ці навички й учням. Навчання медіаграмотності насамперед дає їм можливість розвинути критичне мислення щодо медіа. Це також розвиває інші компетенції, такі необхідні у ХХІ столітті: творчість, співпраця та спілкування, а також підвищує навички цифрової грамотності через взаємодію з медіа, інформацією та технологіями. Окрім цього, навчання медіаграмотності допомагає здобувачам освіти стати активними споживачами інформації, визначити надійні джерела, визнати упередженість у медіа та бути відповідальними творцями власного контенту.

За останні роки підтримка медіаграмотності значно зросла з боку освітян по всьому світу. Молоді педагоги активно виступають за включення його в програми та навчальні плани. Торрес і Меркадо представили навчання медіаграмотності як неодмінний інструмент, що дозволяє вчителям виражати себе максимально ефективно [58]. Стайн і Преветт виступали за виховання

медіаграмотності в суспільствознавстві [57]. Моррелл пояснив, що вчителі англійської мови повинні вміти допомагати учням загальноосвітніх шкіл аналізувати та створювати контент усіх видів, у тому числі в популярних медіаформах, наприклад, музика та відео, чи навіть і щось таке просте як презентації в PowerPoint чи пост в соцмережі [46]. Американський дослідник Домін запропонував навчання медіаграмотності як основу для освіти вчителя, зазначивши, що «багатоаспектність освітньої медіаграмотності робить її значущою, поширює рамки, за допомогою яких можна концептуалізувати прагнення до технологічної майстерності, сприяти педагогічній досконалості і звеличувати демократичні ідеали та цілі державної освіти в Сполучених Штатах» [37].

Але в той самий час як науковці стверджують, що інфомедійна грамотність у сучасній педагогічній освіті має вирішальне значення, підготовчі програми майбутніх вчителів України нечасто включають курс в себе інтегрований курс медіаграмотності. І хоча останні декілька років ця проблема почала вирішуватися шляхом активізації дослідження переваг медіаграмотності в освітній сфері та започаткування таких проєктів як, наприклад, «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» [35], цей процес все ще не набув значного поширення.

Однією з причин, чому так відбувається, є упередження, що Інтернет та сучасні технології не сприяють розвитку критичного мислення. Воно вкоренилося в нашу свідомість настільки, що більшість людей, особливо старше покоління свідомо відмовляються сприймати нові технології та можливості, які вони можуть привнести в абсолютно всі сторони нашого буття.

Це є значним недоліком, оскільки численні дослідження довели, що формування багатьох компетенцій та навичок, в тому числі лексичних, напряму залежать від сформованості критичного мислення. Для того, щоб розвинути високий рівень лексичної компетенції, варто розуміти, що для розв'язання проблемних задач, участі в дискусіях, обґрунтування власних

думок, критичне мислення – необхідність. Мислення та мовлення – нерозривні частини єдиного цілого. Добре розвинене критичне мислення дає також людині цілу низку навичок, життєво необхідних для функціонування в сучасному суспільстві:

- Розуміння інформації;
- Аналіз;
- Порівняння;
- Протиставлення;
- Формування власних висновків.

Все це, звісно, є необхідністю для формування людини, здатної будувати успішне життя в світі, де інформація сиплеться на неї гігабайтами щоденно.

Проте, на сьогодні, значна кількість наших земляків не вбачає взаємозв'язку між навичками критичного мислення, мультимедійними технологіями та інфомедійною грамотністю. Ця недооцінка негативно впливає на всю структуру освітньої системи, починаючи від створення та затвердження навчальних програм для педагогічних ВНЗ та закінчуючи підготовкою конкретного вчителя до власного уроку. Окрім цього, більшість з нас звикли, що підготовки протягом чотирьох-шести років в педагогічному навчальному закладі цілком вистачить для навчання сучасного педагога. Але, враховуючи темп сучасного життя, ця думка є докорінно хибною. Звертаючись до все більш поширеної у всьому світі концепції навчання протягом усього життя, можна побачити, що критичне мислення є найважливішою потребою людини XXI століття, оскільки навчання без нього є неможливим.

Однак старше покоління педагогів, які зростали та набували професійного досвіду в умовах, коли мультимедійні технології сприймалися як щось неймовірне та далеко за межами буденності, досі зберігають цей менталітет. В цілому і вся наша держава досі тримається за цей застарілий світогляд, в якому мультимедіа це – розваги, але ніяк не навчання. А там де є розваги – не може бути місця розвитку критичного мислення. Через це

цінність використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій в Україні і проходить повз увагу освітян.

Це і є основною проблемою формування інфомедійної грамотності серед учителів. Нерозуміння суспільством швидкості розвитку цивілізації, в якій інформаційні та мультимедійні технології – необхідність.

2.2.1. Фактори ефективного застосування ІКТ та мультимедіа як засобу комунікації між учасниками навчального процесу

Використання ІКТ для покращення навчання є ключовим для поєднання навчання та інновацій. Час, простір, місце, вибір змісту та надання інструкцій є важливими факторами, які приваблюють учнів. Традиційні стратегії зазнали поразки там, де зараз можливо реалізувати відкриті та гнучкі стратегії навчання з використанням ІКТ як інструментів. Навчання в класі на даний застаріває, а всесвітня павутина замінює традиційне навчання розподіленим навчанням. Навчання в будь-який час і в будь-якому місці за допомогою синхронної та асинхронної комунікації в просторі, часі та темпі є ключем до вебнавчання. Інноваційні методи, такі як контент-сайти, онлайн-навчання, щоб підтримати та допомогти учням для кращого розуміння. Пошукові системи, інструменти моделювання, синтезатори, електронна пошта, електронні книги, соціальні мережі, такі як WhatsApp, Facebook, стали однією з ключових компетенцій сучасних учителів. Пошук, визначення місцеперебування та класифікація знань та інформації через Інтернет відкрили нові можливості для реалізації гнучких стратегій навчання. Інструменти ІКТ широко допомагають відкрити можливості для освіти, забезпечуючи чотири основні ключові процеси трансформації викладання та навчання, а саме:

- Доступ до ідей та інформації з різноманітні джерела шляхом пошуку, визначення місцеперебування, вибору та автентифікації матеріалу в широкому діапазоні мультимедійних форм;

- Розширення ідей та інформації шляхом обробки, аналізу та публікації матеріалів у різних мультимедійних формах;
- Трансформування ідей та інформації в нові або інші форми шляхом синтезу, моделювання, імітації та створення матеріалу в багатьох мультимедійних стилях і форматах;
- Обмін ідеями та інформацією в локальних, національних і міжнародних мережах шляхом електронної взаємодії з іншими в реальному часі/або із затримкою [21, с. 8].

Доступ, розширення, трансформування та обмін представляють ключові процеси, за допомогою яких учні навчаються та стають незалежними й самостійними. Через процеси учні виражають свою творчість і уяву. Ці процеси можна застосовувати у всіх областях навчання та на всіх рівнях освіти. Існує три великі категорії освітнього програмного забезпечення, а саме: загальні інструменти для навчання, ресурси на основі вмісту та інтерактивне навчальне програмне забезпечення. Починаючи від інструментів продуктивності до симуляції та моделювання, існують різні загальні інструменти, які допомагають учням отримувати доступ, розширювати, трансформувати та ділитися інформацією. Ресурси на основі змісту допомагають учням отримати доступ до великого джерела освітніх ресурсів, які можна ефективно інтегрувати з цілями навчальної програми. Інтерактивне навчальне програмне забезпечення – це в основному матеріали для самостійного навчання. Ці програми допомагають учням контролювати своє навчання будь-де та будь-коли.

Окрім цього, інформаційно-комунікативні технології дають змогу розробляти та використовувати широкий спектр інтерактивних методів навчання. На відміну від традиційних, вони дозволяють активізувати взаємодію усіх учасників навчального процесу, при цьому акцент ставиться також на взаємодії слухачів між собою. Саме поняття інтерактивність (англ. *inter* – між, взаємний; *act* – діяти) означає взаємодіяти. В навчанні інтерактивність трактується як здатність учасників перебувати в режимі

постійної співпраці, бесіди, обміну досвідом та думками. Дослівно це є та ситуація, коли людина, яка навчається, не є лише пасивним слухачем та спостерігачем, а сама може брати активну участь в процесі: малювати, писати, моделювати, виступати усно.

Рисами інтерактивного навчання є:

- двосторонній характер;
- цілісність та єдність;
- співпраця вчителя та учнів;
- розвиток практичних навичок та зв'язок з реальним життям;
- різноманітність форм подачі матеріалу;
- стимулювання креативності та заохочення творчих підходів до розв'язання задач;
- виховання та навчання є тісно пов'язаними, нові знання отримуються для життя.

Виходячи з цього, можна спостерігати, що застосування інформаційно-комунікативних та інтерактивних технологій стимулюють взаємодію між усіма учасниками навчального процесу. Це відкриває шлях можливості кооперативного навчання. Цей підхід характерний тим, що учні здобувають кращі результати у навчанні, співпрацюючи один з одним.

Іншими словами, інтерактивні технології навчання дозволяють так організувати навчання, що кожен учень отримує конкретне завдання, виконання якого потрібно публічно продемонструвати, адже від цього залежить успіх завдання, поставленого перед усім класом. Інтерактивні технології формують чітко сплановані результати навчання, окремі методи та прийоми, які дозволяють ефективніше стимулювати пізнавальну діяльність, створювати такі умови, які допомагають досягти запланованих результатів.

Використання мультимедійних засобів дозволяє розширити можливості учнів при презентуванні результатів своєї дослідницької роботи та учителів, коли необхідно пояснити нову тему.

Презентація – це подання, представлення чогось нового на широкий загал. В наш час вміння презентувати є ключовим у багатьох сферах діяльності. Велику кількість навчальних презентацій можна відшукати в Інтернеті. За допомогою них можна поглибити знання з тих чи інших предметів.

Вміння створювати презентації надає учням можливість покращити власні пошукові та комунікативні навички. Презентацію може створити як кожен учень індивідуально, так і група учнів, що відповідає визначенню кооперативного навчання, яке, своєю чергою, є потужним інструментом для розвитку вміння співпрацювати в команді.

Можна підсумувати, що значним фактором ефективного застосування ІКТ та мультимедіа як засобу комунікації є інформаційно-комунікативна компетентність. Добре розвинута інформаційно-комунікативна компетентність сприяє:

- розширенню, поглибленню та закріпленню знань, отриманих в класі;
- активному отриманню нових знань;
- стимулюванню творчого потенціалу та пошуку творчих підходів для вирішення поставлених завдань;
- прояву індивідуальності учня;
- формуванню практичних навичок в розв'язанні ситуативних задач;
- розвитку комунікаційних та презентативних навичок, вміння захищати результати власних досліджень;
- розширенню соціокультурної та лексичної компетентності, які дозволяють краще адаптуватися до умов життя в сучасному глобалізованому світі.

2.3. Експериментальна робота й оцінка ефективності комплексу вправ, представлених засобами мультимедійних презентацій на уроках англійської мови

Найефективнішим методом дослідження ефективності використання тих чи інших методик та технологій в навчальному процесі є педагогічне спостереження та педагогічний експеримент.

Педагогічне спостереження являє собою планомірний аналіз та оцінку навчального процесу.

Педагогічний експеримент – це вид науково-дослідницької діяльності, яка здійснюється задля вивчення причинно-наслідкових зв'язків в педагогічному процесі.

Оскільки об'єктом даного дослідження є навчання лексики в старших класах, варто ще раз поглянути на особливості формування лексичної компетентності учнів старшої шкільної ланки.

Учні старшого шкільного віку володіють значно розширеним активним та пасивними словниковими запасами, вміють оперувати лексичними одиницями як індивідуально, так і на рівнях надфразової єдності, в реченнях, текстах. Тематика ситуативного спілкування є широкою, тому зі старшокласниками можливо працювати на різноманітні теми. Лексична компетентність старшокласників є результатом здобутих у попередні роки навчання лексичних знань та компетенцій, які вміщують у собі запас слів, що відповідає межах вікового періоду. Лексична компетентність учнів старших класів проявляється у доцільному використанні лексем у всіх видах мовленнєвої діяльності. Старшокласники здатні розпізнавати лексичні одиниці на слух, в тексті, в мовленні, уміють вірно застосовувати ідіоми, фразеологізми, грамотно будувати власне висловлення, виправляти помилки співбесідника.

Сучасні методики вивчення англійської мови приділяють особливу увагу практичній спрямованості навчання, удосконаленню лексичної

компетентності на основі засвоєних лексичних знань. Засвоєння англійської мови як системи є комплексом взаємопов'язаних елементів, спрямованих на вивчення лексики та її ефективне застосування в усіх сферах спілкування. Таким чином, основним завданням учителя англійської мови в старшій школі є навчання багатства лексики англійської мови, опрацювання нових лексичних одиниць. Завданням ж учнів є усвідомити важливість вивчення лексики, її місце серед інших структурних рівнів мови, її роль в опануванні фонетики, граматики, стилістики, орфографії. Окрім цього, здобувачі освіти повинні навчитися володіти своїм словниковим запасом максимально ефективно у всіх ситуаціях спілкування.

Метою даного експерименту проаналізувати та експериментально дослідити ефективність системи завдань для формування лексичної компетентності на уроках англійської мови в 10-му класі з використанням мультимедійних презентацій.

Предметом експерименту став комплекс підібраних вправ спрямованих на досягнення поставленої мети.

Задля досягнення заданої мети, було реалізовано педагогічний експеримент. Експериментально-дослідне навчання здійснювалося впродовж наступних етапів:

I етап – підготовчий – передбачав такі напрями роботи: 1) аналіз рівня лексичної компетентності у десятикласників (констатувальний зріз); 2) підбір вправ для покращення рівня лексичної компетентності на уроках англійської мови в 10-х класах загальноосвітнього навчального закладу;

II етап – основний – застосування комплексу вправ на практиці під час дослідного навчання;

III етап – завершальний – аналіз рівня сформованої лексичної компетентності в учнів десятого класу після застосування підібраного комплексу вправ (контрольний зріз), кількісний і якісний аналіз результатів експериментального дослідження.

Експеримент проводився у 2022-2023 навчальному році на базі Хмельницького навчально-виховного об'єднання №28. Експериментальне навчання проводилось у двох десятих класах, охопивши 29 учнів, поділених на дві підгрупи, 15 осіб в підгрупі А та 14 в підгрупі Б відповідно. Підгрупа А була названа контрольною групою, а підгрупа Б – експериментальною.

При підготовці до експериментального навчання були визначені наступні умови, а саме склад експериментальної групи, яка складалася з 14 осіб. Наступною умовою було визначення тривалості експерименту – 1 місяць. Під час проведення уроків використовувались навчальні посібники, підручники, відеоматеріали, роздавальний матеріал, дошка, ноутбук, джерела з мережі Інтернет. Серед прийомів навчання найчастіше використовувались: усне мовлення, аудіювання, читання текстів і виконання вправ до них, виконання граматичних та лексико-граматичних вправ, заповнення пропусків, відповіді на запитання, переклад речень.

У ході експериментального навчання мультимедійні презентації створені в PowerPoint використовувалися вчителем для ілюстрації матеріалу та демонстрації поточних завдань. Теми були наступними: «The Most Famous People of the USA», «Youth and Society», «My Favourite Kinds of Sport», «Family Relationships» (Додаток А). Презентації активно використовувалися вчителем на уроках для роботи з експериментальною групою. Контрольна група працювала в більш звичних умовах, тобто в основному з роздатковими матеріалами, дошкою. Мультимедійні презентації використовувалися вчителем у меншій мірі.

Вправи для експериментального навчання підбиралися за наступними типами: умовно-комунікативні, рецептивно-репродуктивні та продуктивні.

Умовно-комунікативні вправи спрямовувалися на тренування мовленнєвих дій учнів у ситуативних умовах. Їм надавалося певне мовленнєве завдання.

Рецептивно-репродуктивні вправи ставили за мету стимулювати ту сторону лексичної компетентності, яка відповідає за вірне розуміння мовного матеріалу та взаємодію з ним.

І продуктивний тип вправ являв собою створення учнями власного висловлювання, побудованого лексичними одиницями, вивченими та відпрацьованими на попередніх уроках. Цей тип вправ застосовувався під час післяекспериментального зрізу для аналізу результативності дослідного навчання та порівняння рівня лексичної компетентності учнів КГ та ЕГ на кінець експерименту.

З метою вивчення, повторення та закріплення лексичних знань та навичок у старших класах доцільно використовувати також креативні види завдань, такі як вікторини, кросворди, ребуси. Ці вправи чудово подаються засобом мультимедійних презентацій. З учнями експериментальної групи проводився позакласний захід до Хелловіну, на якому активно застосовувалися різноманітні види інтерактивних завдань, презентацій, підібраних на сайті LearningApps.com (Додаток Б).

Лексична компетентність оцінюється такими трьома критеріями як повнота та точність розуміння лексики, лексична правильність та широта діапазону вживаних лексичних одиниць.

Під критерієм *повноти і точності розуміння* визначалася здатність учнів правильно корелювати значення лексичної одиниці з контекстом висловлювання.

Критерій *лексичної правильності* передбачав оцінювання рівня сформованості таких лексичних навичок як вживання лексичних одиниць у їхніх правильних значеннях.

Широта діапазону як критерій визначала якість та доцільність вибору учнями мовних засобів для висловлювання думки. Оцінювалася не тільки правильність лексичного оформлення, але й різноманітність мовного арсеналу: вживання образних виразів, ідіом, фразеологізмів, певних мовних кліше.

Результативність дослідних завдань дозволяла визначити рівень сформованості англomовної лексичної компетентності старшокласників за рівнями.

Учень з *високим рівнем* сформованості лексичної компетентності не має проблем з розумінням змісту текстів під час аудіювання та читання, вміє визначати значення нових лексичних одиниць у контексті. У мовленні учень може використовувати вступні лексичні елементи, без проблем наводить приклади та робить висновки, має багатий вокабуляр. Високий рівень письмової компетентності також вимагає широкого вокабуляру, який відповідає темі повідомлення.

Учень на *середньому рівні* має труднощі з добором лексики в залежності від тематики ситуативного спілкування, не відчуває себе впевнено під час усного мовлення. Відчуває складнощі при розумінні окремих уривків під час аудіювання й читання. В письмових завданнях постають труднощі з добором лексики відповідно до інформації, яку бажає донести учень.

Учень з *низьким рівнем* виокремлює деякі слова та фрази під час читання та аудіювання, але не завжди здатен передати зміст того, що прочитав чи почув. В усному та писемному мовленні він не вміє добирати лексику до ситуації спілкування, не може правильно передавати власні думки.

Задля перевірки вихідного рівня сформованості лексичної компетентності учнів десятих класів на початку експерименту були проведені діагностичні завдання по кожному з вищеназваних критеріїв.

Завдання оцінювалися балами по шкалі від 0 до 12 де 0-5 – низький рівень, 6-9 – середній рівень, 10-12 – високий рівень.

Першим перевірявся критерій повноти та точності розуміння лексики. Для діагностики використання учнями їхнього словникового запасу, нами було запропоноване наступне завдання.

Вправа: Знаменитість / Celebrity

Критерій: повнота і точність розуміння

Мета: провести оцінку здатності учнів використовувати свій вокабуляр у заздалегідь непідготовленій ситуації спілкування та створити при цьому лексично та граматично коректні висловлювання.

Умова: Look at your classmate and imagine that he or she is a famous Ukrainian celebrity. Tell us your emotions upon meeting them, specify what that person is so well-known for (a politician, a sportsman, an actor, a pop star). Describe whether you find the person to be cool and awesome? Do you want to be like them? Say if you want to be famous too and how do you plan to make your dream come true.

Для початку відповіді учнів були оцінені з точки зору правильності граматики та лексики. Було виявлено, що учням дещо складно дотримуватися правил граматики та лексично правильно вживати слова у монологічному говорінні. Лише окремі учні могли правильно використовувати граматичні конструкції. Деякі учні заявили, що хвилювання було причиною допущеннями помилок, а ще деяка частина респондентів зізналася, що вони володіють теоретичними знаннями з граматики, але на практиці користуються ними рідко, надаючи перевагу простішим конструкціям в умовах щоденного спілкування.

Звертаючись до лексичної сторони учнівських відповідей, ми виявили, що багатьом респондентам важко підібрати слова у потрібному контексті. Образні вислови та фразеологізми зустрічалися в мовленні лише окремих учнів, і, як прокоментували однокласники, ті учні додатково займаються англійською в позаурочний час та, відповідно, мають оцінки високого рівня на уроках. Результативність проведеного кількісного аналізу за критерієм повноти і точності розуміння показана у табл. 2.3.

Опираючись на отримані показники, ми можемо бачити, що в учнів переважає середній рівень сформованості лексичної компетентності за критерієм повноти і точності розуміння. Це демонструє, що учні можуть зорієнтуватися у ситуації спілкування, але побудувати власне висловлювання

правильно як граматично, так і лексично їм складно. З цього нами був зроблений висновок про недостатньо розвинений активний та пасивний словникові запаси учнів та слабе вміння використовувати відомі їм лексичні одиниці для висловлювання власних думок.

Таблиця 2.3 – Рівні сформованості іншомовної компетентності у монологічному мовленні учнів старшої школи за критерієм повноти і точності розуміння

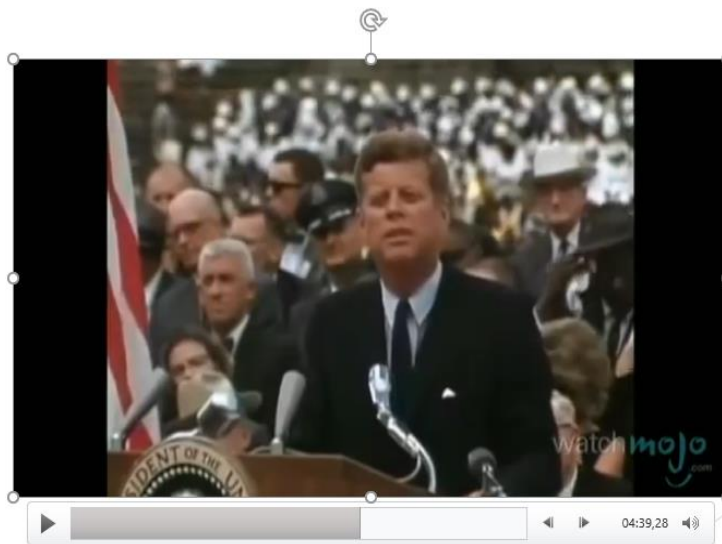
Рівні сформованості	Групи	Критерій повноти та точності розуміння	
		абс. од.	у %
Високий	ЕГ (14 учнів)	2	14,3
	КГ (15 учнів)	2	13,3
Середній	ЕГ (14 учнів)	7	50
	КГ (15 учнів)	6	40
Низький	ЕГ (14 учнів)	5	35,7
	КГ (15 учнів)	7	46,7

Далі перевірявся критерій лексичної правильності під час процесу формування лексичної компетентності учнів 10-х класів.

Діагностичне завдання було розроблено нами у вигляді презентації PowerPoint та базувалося на відео за наступним посиланням (канал WatchMojo.com): <https://www.youtube.com/watch?v=yIX5DLZYuFo> [59]

Метою завдання було проаналізувати чи здатні учні розуміти лексику з відео, використовувати свій вокабуляр, правильно будувати власне висловлювання з точки зору лексичної коректності.

Top 10 Iconic and Famous Americans

Choose the best summary for the video

- ▶ A) All of these people are famous for their contributions to American history and culture;
- ▶ B) Every citizen of the USA must know the names of these people;
- ▶ C) Each and every person from this TOP 10 list is an inspiration for future generations of America.

Choose True or False among the following sentences

- ▶ 1. Michael Jordan is a famous basketball star;
- ▶ 2. Oprah Winfrey is a politician;
- ▶ 3. Babe Ruth was a famous volleyball star;
- ▶ 4. Martin Luther King Jr. was nicknamed “The First American”;
- ▶ 5. Benjamin Franklin was the first American president;
- ▶ 6. George Washington was one of the Founding Fathers of the United States;
- ▶ 7. John F. Kennedy was the one who modernized presidency in the USA;
- ▶ 8. One of Marilyn Monroe’s most known romances was John F. Kennedy;
- ▶ 9. Elvis Presley has been known as the King of Rock and Roll;
- ▶ 10. Abraham Lincoln died from old age.

Complete the sentences

TV show

human rights

basketball player

Elvis Presley

American

slavery

- ▶ 1. Michael Jordan is a famous _____
- ▶ 2. Oprah Winfrey hosted a popular _____
- ▶ 3. Martin Luther King Jr. was a known fighter for _____
- ▶ 4. The one who made the rock sound his own was _____
- ▶ 5. Benjamin Franklin was also known as The First _____
- ▶ 6. Abraham Lincoln promised to end _____ in America

Рис. 2.1 Діагностичне завдання на перевірку критерію лексичної правильності

Виконання даних вправ показало, що учні здатні концентрувати увагу на відео та занотовувати для себе ключові моменти, які потім допомагали їм виконувати завдання. Усі вправи спрямовувалися на перевірку лексичної грамотності.

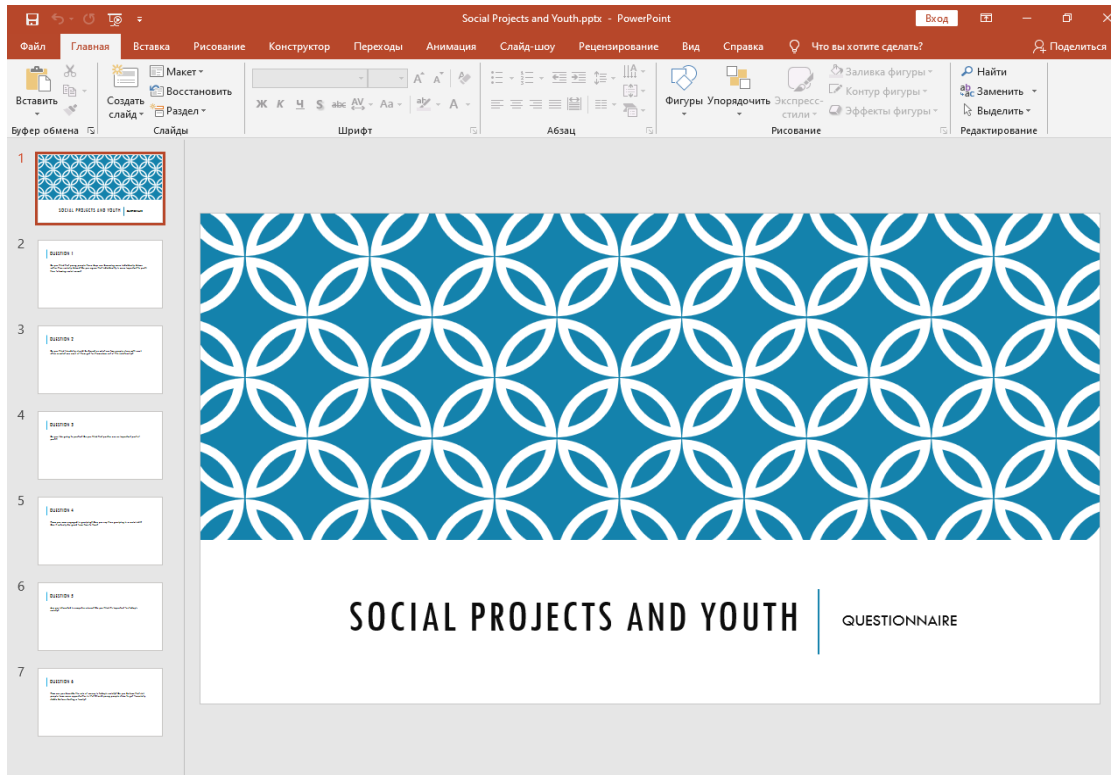
Результативність кількісного аналізу сформованості лексичної компетентності за критерієм лексичної правильності продемонстрована у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Рівні сформованості лексичної іншомовної компетентності за критерієм лексичної правильності до експерименту

Рівні сформованості	Групи	лексична правильність	
		абс. од.	у %
Високий	ЕГ (14 учнів)	3	21,4
	КГ (15 учнів)	2	13,3
Середній	ЕГ (14 учнів)	7	50
	КГ (15 учнів)	7	46,7
Низький	ЕГ (14 учнів)	4	28,6
	КГ (15 учнів)	6	40

Аналізуючи дані таблиці, робимо висновок, що рівень сформованості лексичної компетентності учнів за цим критерієм був здебільшого середнім та низьким. Кількість учнів, які продемонстрували за цим критерієм високий рівень була найнижчою, всього 21,4% та 13,3% у ЕГ та КГ відповідно. Це пояснюється тим, що на зазвичай на уроках англійської мови в цих класах переважали справи рецептивно-репродуктивного характеру, основний акцент робився на розширення кількісного обсягу вокабуляра.

Наступним перевірявся критерій широти діапазону. Перевірка здійснювалася шляхом обговорення усної теми, під час якої завданням учнів було не лише продемонструвати здатність грамотно використовувати свій словниковий запас, але й, по можливості, використовувати додаткові засоби образності, такі як ідіоми, фразеологізми.

QUESTION 1

Do you think that young people these days are becoming more individually driven rather than socially driven? Do you agree that individuality is more important to youth than following social norms?

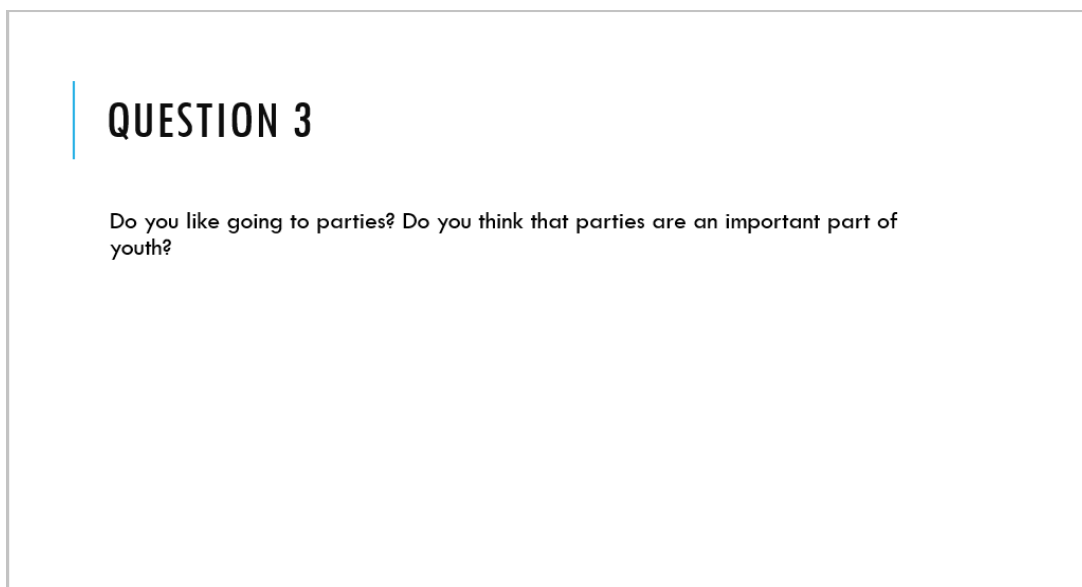

Рис. 2.2 Приклад слайдів з діагностичного завдання на перевірку критерія широти діапазону

Це завдання виявило такий недолік викладання англійської мови в цих групах, як недооцінка значення образних висловів у пасивному вокабулярі учнів. Учителі не приділяли достатньої уваги навчанню ідіом на уроках англійської мови в 10-х класах, через що учням важко було викликати зі своєї пам'яті лексичні одиниці, які б додали їхньому висловлюванню більшої образності. У більшості учнів висловлювання були занадто простими, використовувалися найбільш базові граматичні конструкції та лексичні словосполучення. Лише в окремих респондентів зустрічалися у відповідях такі ідіоматичні вислови як, наприклад, “a party animal” (той, хто любить вечірки), “a big mouth” (пліткар), “a golden boy” (дитина багатих батьків), “a cog in the machine” (людина, яка беззаперечно слідує соціальним нормам). Деякі учні взагалі затрудилися дати відповідь, відповідали дуже коротко.

Результативність дослідження лексичної компетентності учнів в аспекті широти діапазону наведена у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Рівні сформованості лексичної іншомовної компетентності за критерієм широти діапазону до експерименту

Рівні сформованості	Групи	Критерій широти діапазону	
		абс. од.	у %
Високий	ЕГ (14 учнів)	2	14,3
	КГ (15 учнів)	2	13,3
Середній	ЕГ (14 учнів)	4	28,6
	КГ (15 учнів)	6	40
Низький	ЕГ (14 учнів)	8	57,1
	КГ (15 учнів)	7	46,7

Дані, отримані в ході перевірки вихідного рівня сформованості лексичної компетентності учнів 10-х класів, показали, що найбільше труднощів учні мають з критерієм широти діапазону. Але і в загальному рівень сформованості лексичної компетентності є здебільшого середнім. Проаналізувавши усі три критерії в сукупності, можна скласти картину, продемонстровану у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Рівні сформованості англомовної лексичної компетентності учнів старшої школи на початку експерименту за трьома критеріями

Рівні сформованості	Групи	Критерії					
		Повнота і точність розуміння		Лексична правильність		Широта діапазону	
		абс. од.	у %	абс. од.	у %	абс. од.	у %
Високий	ЕГ (14 учнів)	2	14,3	3	21,4	2	14,3

	КГ (15 учнів)	2	13,3	2	13,3	2	13,3
Середній	ЕГ (14 учнів)	7	50	7	50	4	28,6
	КГ (15 учнів)	6	40	7	46,7	6	40
Низький	ЕГ (14 учнів)	5	35,7	4	28,6	8	57,1
	КГ (15 учнів)	7	46,7	6	40	7	46,7

Наведені у таблиці дані демонструють, що вчителі здебільшого роблять акцент на вивчення та автоматизацію лексичних одиниць. Більшість вправ на уроках є рецептивно-репродуктивного типу. Окремо проведене опитування серед учнів підтвердило це припущення, оскільки вони заявили, що завдання, які вчитель дає їм на уроці є здебільшого типовими та не особливо цікавими особисто їм. Учні нерідко забувають вивчену лексику та граматику за умови, якщо вони не займаються додатково з репетитором чи споживають англomовний контент в Інтернеті. Окрім цього, наочність на уроках англійської мови є зазвичай мінімальною.

Таким чином, була виявлена проблема у формуванні лексичної компетентності на уроках англійської мови серед учнів 10-х класів. Це є певне зазубрювання та автоматизоване відтворювання лексики, слабе формування розуміння учнями зв'язки «слово-образ» та недостатня наочність, яка, своєю чергою, спричиняє загальне падіння інтересу до вивчення англійської мови у школі. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що використання мультимедійних презентацій здатне внести різноманітність, послужити додатковим засобом мнемоніки для учнів, активізувати зорове та слухове запам'ятовування інформації одночасно. Також, учням цікавіше здобувати нові знання у такій формі.

Наприкінці експериментального навчання, після активного введення нового комплексу вправ (Додаток В) та активного застосування

мультимедійних презентацій, були отримані результати, представлені у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Рівні сформованості англомовної лексичної компетентності учнів старшої школи наприкінці експерименту

Рівні сформованості	Групи	Критерії					
		Повнота і точність розуміння		Лексична правильність		Широта діапазону	
		абс. од.	у %	абс. од.	у %	абс. од.	у %
Високий	ЕГ (14 учнів)	3	21,4	4	28,6	3	21,4
	КГ (15 учнів)	3	20	4	26,7	2	13,3
Середній	ЕГ (14 учнів)	9	64,3	9	64,3	6	42,9
	КГ (15 учнів)	8	53,3	8	53,3	9	60
Низький	ЕГ (14 учнів)	2	14,3	1	7,1	5	35,7
	КГ (15 учнів)	4	26,7	3	20	4	26,7

Динаміку змін по всім трьом критеріям оцінювання сформованості лексичної компетентності учнів 10-х класів, яка відбувалася протягом усього дослідного навчання, можна відслідкувати у табл. 2.7

Таблиця 2.7 – Динаміка змін в ході експерименту рівнів сформованості лексичної іншомовної компетентності учнів 10-х класів (у %)

Критерії	Рівні	Групи	До експ.	Після експ.	Абсолютна різниця
Повнота і точність	Високий	ЕГ	14,3	21,4	7,1
		КГ	13,3	20	6,7

розуміння	Середній	ЕГ	50	64,3	14,3
		КГ	40	53,3	13,3
	Низький	ЕГ	35,7	14,3	-21,4
		КГ	46,7	26,7	-20
Лексична правильність	Високий	ЕГ	21,4	28,6	7,2
		КГ	13,3	26,7	13,4
	Середній	ЕГ	50	64,3	14,3
		КГ	46,7	53,3	6,6
	Низький	ЕГ	28,6	7,1	-21,5
		КГ	40	20	-20
Широта діапазону	Високий	ЕГ	14,3	21,4	7,1
		КГ	13,3	13,3	0
	Середній	ЕГ	28,6	42,9	14,3
		КГ	40	60	20
	Низький	ЕГ	57,1	35,7	-21,4
		КГ	46,7	26,7	-20

Аналізуючи дані результати, бачимо, що відбулися позитивні зміни в кількості учнів, які змогли наприкінці експерименту змогли покращити свої вихідні показники та підвищити свій рівень сформованості англомовної лексичної компетентності.

По кожному критерію зміни відбулися таким чином:

- 1) Повнота та точність розуміння: високий рівень – з 14,3% до 21,4% в ЕГ та з 13,3% до 20% в КГ; середній рівень – з 50% до 64,3% в ЕГ та з 40% до 53,3% в КГ; низький рівень – з 35,7% до 14,3% в ЕГ та 46,7% до 26,7% в КГ.
- 2) Лексична правильність: високий рівень – з 21,4% до 28,6% в ЕГ та з 13,3% до 26,7% в КГ; середній рівень – з 50% до 64,3% в ЕГ та з 46,7% до 53,3% в КГ; низький рівень – з 28,6% до 7,1% в ЕГ та 40% до 20% в КГ.
- 3) Широта діапазону: високий рівень – з 14,3% до 21,4% в ЕГ та з 13,3% до 13,3% в КГ; середній рівень – з 28,6% до 42,9% в ЕГ та з 40% до

60% в КГ; низький рівень – з 57,1% до 35,7% в ЕГ та 46,7% до 26,7% в КГ.

Проведене експериментальне навчання показало кращу динаміку змін саме в ЕГ, де активніше застосовувалися вправи, подані засобом мультимедійних презентацій. Наприкінці експерименту учні зізналися, що працювати з вправами, поданими через Power Point презентації, було значно цікавіше ніж їхня звичайна діяльність на уроці, яка в основному складалася з роботи із роздруківками, підручником чи зошитом на друкованій основі. Вони оцінили також і творчий потенціал вчителя, який підбирав та складав вправи і демонстрував їх під час заняття.

Таким чином дослідження та аналіз отриманих результатів за всіма критеріями є доказом ефективності розробленої системи вправ у процесі формування лексичної компетентності з використанням мультимедійних презентацій на уроках англійської мови в 10-х класах.

ВИСНОВКИ

Визначені у вступі завдання дослідження були виконані у повному обсязі, результати проведеного експериментального навчання свідчать про те, що мета дослідження була досягнута.

1. На сучасному етапі розвитку суспільства вільне володіння англійською мовою та добре розвинута іншомовна лексична компетентність є необхідними для формування успішної людини XXI століття. Було визначено, що сутністю лексичної компетентності є правильне вживання лексичних одиниць, розуміння контексту, коли, як та за яких обставин ми спілкуємося. Іншомовна лексична компетентність на сьогодні є обов'язковою умовою для подолання мовних бар'єрів, налагодження міжнародних зв'язків. Для України, яка дедалі активніше рухається в напрямку інтеграції в європейське суспільство, розвиток іншомовної лексичної компетентності є одним з ключових аспектів успішного долучення до європейського життя.

Окремо розглядався вплив інформаційно-комунікативних технологій на освітній процес в умовах цифрового суспільства. Огляд науково-методичних досліджень дав змогу визначити взаємозв'язок між використанням інформаційно-комунікативних технологій у навчанні, формуванням критичного мислення в учнів старшої школи, стимулюванням їхнього творчого потенціалу та подальшим поліпшенням рівня сформованості іншомовної лексичної компетентності.

2. Були з'ясовані причини того, чому інтерактивно-комунікативні технології та мультимедійні впроваджуються в Україні порівняно повільно ніж в інших європейських системах освіти. Основним чинником є те, що на сьогодні освітяни лише починають усвідомлювати важливість концепції навчання протягом усього життя. Здебільшого, в Україні поки що зберігається стереотип, що мультимедіа – це розваги, що мультимедійні засоби не сприяють навчальним цілям. Педагоги недооцінюють можливості мультимедійних засобів навчання як ефективного способу стимуляції

розвитку лексичної компетентності учнів. Окрім цього, існують проблеми з достатнім технічним оснащенням та методологічною підготовкою учителів, а також рівнем їхньої інфомедійної грамотності.

3. Об'єктом дослідження було навчання лексики на уроках англійської мови в 10-му класі. Проводилося експериментальне навчання учнів 10 класів метою якого було проаналізувати та експериментально дослідити ефективність системи завдань для формування лексичної компетентності на уроках англійської мови в 10-х класах з використанням мультимедійних презентацій. Мультимедійні презентації використовувалися для пояснення нового матеріалу та виконання завдань у класі.

4. Було здійснено експериментальну перевірку системи завдань для формування лексичної компетентності на уроках англійської мови в 10-х класах з використанням мультимедійних презентацій. За отриманими результатами у ході експерименту було встановлено, що інтенсифікація навчального процесу шляхом активного залучення мультимедійних презентацій в хід уроку досягла поставленої мети й завдань експерименту. У ЕГ відбулися значні зміни: завдяки підвищеному рівню наочності, забезпеченому завдяки демонстрації учителем матеріалу через презентації, учні краще засвоїли почуте, активніше долучалися до виконання завдань у класі. Це також позитивно вплинуло на формування в учнів іншомовної лексичної компетентності

Отже, експериментальна перевірка ефективності використання мультимедійних презентацій на уроках англійської мови для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів старшої школи відбулася успішно.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Баранов О. А. Медіаосвіта в школі і вузі Текст. / О. А. Баранов. Твер: Вид-во Твер. держ. ун-ту, 2002. — 87 с.
2. Боришевський М. Й. Взаємини в учнівському колективі і формування особистості. – К.: Генеза, 2004. – 180 с.
3. Дяченко О. Ф. Культурологічні засади інформаційних технологій/ *Rozwój nauk humanistycznych. Problemy i perspektywy/ Katowice*
4. Жалдак М. І., Шут М. І., Жук Ю. О., Дементієвська Н. П., Пінчук О. П., Соколюк О. М., & Соколов П. К. (2012). Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання: посібник. Київ: Педагогічна думка
5. Кремень В. Г. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства. // *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах, 2006. – № 6 – С. 4*
6. Кужель О. М., Коваль Т. І. Використання персонального комп'ютера у вивченні іноземних мов // *Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України: Науково-методичний збірник: – Вип. 8: / Редкол.: І.І.Мархель (гол. ред.) та ін. – Одеса: Друк, 2001. – с. 58-60*
7. Максименка С. Д. Загальна психологія: Підруч. для студентів вищ. навч. закладів / За загальн. ред. акад. С.Д. Максименка. — К: Форум, 2002.
8. Нікітіна Н. С. Використання мультимедійних засобів у викладанні іноземної мови професійного спрямування у вищій школі. <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1096>
9. Забавляєва Т. А., Пюрко В. Є. Організація навчально-виховного процесу на засадах педагогіки партнерства в умовах реалізації Концепції нової української школи / Т. А. Забавляєва // *Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (14–16 червня 2018 р., м. Мелітополь, Україна) / Ред.-упоряд. Дубяга*

С. М., Чорна В. В., Яковенко І. О. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. – С.119-121. – 289 с.

10. Карандеев Р. В. МКІП працює над проектом закону про особливий статус української мови в Україні. <https://mkip.gov.ua/news/7518.html>

11. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.: Рад. ікола, 1989.

12. Іванишин В. П. Мова і нація. – Дрогобич.: Відродження, 1994р.

13. Іванова О. В. (2012). Мультимедійні засоби навчання у ВНЗ: сутність та вимоги до їх створення. Педагогічні науки, 22 (5), 234-238.

14. Левенець О.М. Викладання іноземних мов у загальноосвітніх школах волинської області в середині 60-х – першій половині 70-х рр. ХХ ст. // Історія України / Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки – 2019. – Том 30 (69) № 31 – С. 29-33

15. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського. Київ: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2016. – 16 с.

16. Кучай О. В. (2014). Концептуальні засади підготовки майбутніх учителів засобами мультимедійних технологій. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А.

17. Мартинюк І. О. Творчий потенціал і самореалізація особистості // Психологія і педагогіка життєтворчості. – К., 1996. – 792 с.

18. Медведєва Н. В. Виявлення творчого потенціалу. Стратегії реалізації задуму // Психолог. – 2006. – № 40. – С. 12-15

19. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості // Обдарована дитина. – 2004. – № 6. – С. 2-9

20. Морзе Н. В. Як навчати вчителів, щоб комп'ютерні технології перестали бути дивом при навчанні? Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/854/1/N_Morze_KSHKS_6.pdf

21. Полипова Т. А. «Упровадження комп'ютерних технологій у викладання іноземної мови» //Іноземні мови в школі. – 2002. – №3. – С. 13-14

22. Овсянецька Л. Творчий потенціал людини: соціально-психологічна парадигма // Соціальна психологія. – 2004. – № 2. – С. 140-145
23. Осін А. В. Мультимедіа в освіті: контекст інформатизації / А.В. Осін // Трудова підготовка в закладах. — Львів: Новий світ. — 2004. — №2. — С.35-38.
24. Руденко-Моргун О. І. «Комп'ютерні технології як нова форма навчання» //Іноземні мови в школі. – 2002. – №4. – С. 19-20
25. Рябуха А. Ю. (2013). Стан упровадження мультимедійних технологій у підготовку майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін. Педагогічна освіта: теорія і практика, (13), с. 255–258
26. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції // Іноземні мови. - 2010. - № 4.- С. 16-23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2010_4_4
27. Тарнопольский О.Б., Кожушко С.П. Методика обучения английскому языку для делового общения: Учеб. пособие. К.: Ленвит, 2004. – 192 с.
28. Ткач Р. В. Психологічні особливості творчої активності особистості. – Запоріжжя: В-во ЗДІА, 1999. – 24 с.
29. Тригуб І. П. Комунікативний підхід у вивченні німецької мови / Т. Тригуб // Deutsch — № 38 (286). — Oktober, 2011. — С. 4-7.
30. Шамо́в А. Н. До питання про інтелект і мисленні як фактор вдосконалення лексичного аспекту мовлення іноземною мовою / А. П. Шамо́в // Іноземні мови в школі. — 2013. — № 11. — С. 2-7.
31. Шамо́в А. Н. Принципи навчання лексичної сторони іноземної мови / А. Н. Шамо́в // Іноземні мови в школі. — 2009. — № 4. — С. 2-8.
32. Bingimlas K. A. (2009). Barriers to the successful integration of ICT in teaching and learning environments: A review of literature. Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 5(3), 235-245.

33. Birman D., Trickett, E. J., & Vinokurov, A. (2002). Acculturation and adaptation of Soviet Jewish refugee adolescents: Predictors of adjustment across life domains. *American Journal of Community Psychology*, 30(5)
34. Chomsky N. (1965). *Aspects of the theory of syntax*. THE M.L.T. PRESS. Cambridge, Massachusetts-USA.
35. Common European Framework of Reference for Languages. Access mode: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>
36. Doherty S. (2016). The impact of translation technologies on the process and product of translation – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/284725157_The_impact_of_translation_t_echnologies_on_the_process_and_product_of_translation
37. Domine V. (2011). “Building 21st Century Teachers: An Intentional Pedagogy of Media Literacy Education. *Action in Teacher Education*, 33(2): 194-205.
38. Fooziyeh Rasouli, Khadijeh Jafari. A Deeper Understanding of L2 Vocabulary Learning and Teaching [Electronic resource]: A Review Study. *International Journal of Language and Linguistics*. Vol. 4, No. 1, 2016, pp. 40-46. – Access mode: <http://article.sciencepublishinggroup.com/html/10.11648.j.ijll.20160401.16.html>. – (30.04.2019).
39. Gunter G. A. (2001). Making a difference: using emerging technologies and teaching strategies to restructure an undergraduate technology course for pre-service teachers. *Education Media International*, 38(1), 13-20
40. Hommel B., Colzato L., S., Fischer R., & Christoffels I., K. (2011). bilingualism and creativity: benefits in convergent thinking come with losses in divergent thinking. *Frontiers in psychology*, 2, 1-5. – Access mode: <http://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2011.00273>

41. Hymes Dell H. (1972). On communicative competence. In Pride, J.B.; Holmes, J. *Sociolinguistics: selected readings* (pp. 269- 293). Harmondsworth: Penguin.
42. Kharkhurin A. V. (2007). The role of cross-linguistic and cross-cultural experiences in bilinguals' divergent thinking. In I. Kecskes & L. Albertazzi (Eds.), *Cognitive aspects of bilingualism* (pp. 175-210). Dordrecht, the Netherlands: Springer.
43. Opportunity for international teachers: Fulbright Teaching Excellence and Achievement Program (Fulbright TEA) Media Literacy Cohorts – Access mode: <https://www.irex.org/program/opportunity-international-teachers-fulbright-teaching-excellence-and-achievement-program-1>
44. Leliani S., Agustiani M., & Maryani L. (2014). Integrating ICT to EFL Classroom. *Sriwijaya University Learning and Education-International Conference* May 16-18, 2014. Palembang, Indonesia: Faculty of Teacher Training and Education, Sriwijaya University.
45. Lowther D. L., Inan F. A., Strahl J. D., & Ross S. M. (2008). Does technology integration work when key barriers are removed? *Educational Media International*, 45, 195-213
46. Morrell E. (2011). "Critical Approaches to Media in Urban English Language Arts Teacher Development." *Action in Teacher Education*, 33(2): 157-171.
47. Murray D. E., et al (2005). Information technology and innovation in language education. In Davison, C. (E.d.) *Hong Kong: Hong Kong University press*.
48. Nandasara S.T., Mikami Y., Cader Mohideen A.I. (2019) *Automated Language Translation: Opportunities and Impact on the Society* – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/334545441_Automated_Language_Translation_Opportunities_and_Impact_on_the_Society
49. Nation, I.S.P. (2001) *Teaching and Learning Vocabulary in Another*

Language. [Electronic resource] / Cambridge: Cambridge University Press. –
 Access mode : <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam031/2001269892.pdf>. –
 (25.04.2019).

50. Oxford Learner's Dictionary. [Electronic resource] Access mode:
<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/feedback>

51. Oxford Learner's Dictionary. [Electronic resource] Access mode:
<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/leather>

52. Oxford Learner's Dictionary. [Electronic resource] Access mode:
<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/skin>

53. Ricciardelli L. A. (1992). Creativity and bilingualism. *Journal of Creative Behavior*, 26, 242-254

54. Robinson W. I. (2003). External, and internal factors which predict teachers' computer usage in K-12 classrooms. Detroit, MI: Wayne State University.

55. Schuetze H. G. (2006). International concepts and agendas of Lifelong Learning. In: *Compare: A Journal of Comparative and International Education*. Vol. 36/3, pp. 289-306.

56. Snoeyink R., & Ertmer P. (2001). Thrust into technology: How veteran teachers respond. *Journal of Educational Technology Systems*, 30, 85-111.

57. Stein L., & Prewett A. (2009). "Media Literacy Education in the Social Studies: Teacher Perceptions and Curricular Change." *Teacher Education Quarterly*, 36 (1): 131 - 148.

58. Torres M., & Mercado M. (2006). "The Need for Critical Media Literacy in Teacher Education Core Curricula." *Educational Studies*, 39(3): 26.

59. WatchMojo.com [Electronic resource] Access mode:
[youtube.com/channel/UCaWd5_7JhbQBe4dknZhsHJg](https://www.youtube.com/channel/UCaWd5_7JhbQBe4dknZhsHJg)

60. UNESCO Institute for Lifelong Learning. Conceptions and realities of lifelong learning <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245626>

Додаток А

План-конспект уроку для учнів 10 класу (..2022)

Тема: The Most Famous People of the USA. (1)

Мета:

- **Навчальна:** активізувати лексичний матеріал по темі «Країни та міста»; практикувати учнів в усному мовленні; вчити учнів презентувати підготовлений матеріал, узагальнювати інформацію; практикувати усне спілкування з використанням різних інтерактивних методів та прийомів; сприяти розширенню обсягу знань.
- **Розвиваюча:** розвивати навички аудіювання з опорою на відеоматеріали, вдосконалювати навички читання, говоріння на основі матеріалів про Сполучені Штати Америки, формувати культуру взаємостосунків і поведінки в ході спільної роботи, висловлювати свої думки англійською мовою, правильно будуючи різні типи речень.
- **Виховна:** виховувати позитивне ставлення до іноземної мови як засобу спілкування та мотивувати до її вивчення; збагатити знання учнів про великих людей США; розширити їх кругозір; підвищувати інтерес до пізнання нового.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання уроку: комп'ютер, слайди з картинками, аудіо запис текстів, відеоматеріали, картки із завданнями, малюнки, фотографії, зошит, підручник.

Хід уроку

I. Вступна частина уроку.

Етап 1. Організаційний момент

Мета: організувати студентів та налаштувати їх на продуктивну працю.

Прийом: привітання, повідомлення мети та теми уроку.

Етап 2. Мовленнєва зарядка

Мета: ввести учнів і іншомовну атмосферу.

Прийом: відповіді на запитання вчителя на тему уроку.

II. Основна частина заняття.

Етап 1. Перевірка домашнього завдання

Мета: проконтролювати вміння студентів перекладати слова та речення з англійської мови та навпаки.

Прийом: виконання вправи на утворення речення та переклад (додаток 1).

Етап 2. Пояснення нового теоретичного матеріалу

Мета: ознайомити учнів з теоретичним матеріалом на тему «The Most Famous People of the USA».

Прийом: Розвиток навичок аудіювання з опорою на відеоматеріал. (Watch the video “The USA” (https://www.youtube.com/watch?v=iuw9WUI5-zM&t=15s&ab_channel=%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83)

Етап 3. Закріплення теоретичного матеріалу

Мета: Закріпити навички з теоретичного матеріалу з теми «The Most Famous People of the USA», та з аудіювання.

Прийом: виконання вправи на переклад та вправи вибіру правильного твердження (додаток 2,3)

III. Заключна частина уроку.

Етап 1. Домашнє завдання

Мета: закріпити вміння на навички учнів щодо перекладу у усному мовленні з теоретичного матеріалу з теми «The Most Famous People of the USA».

Прийом: виконання вправи на утворення питання та переклад (вправа № 1)

Етап 2. Підсумки уроку

Мета: оцінити роботу учнів на уроці, виставити оцінки, мотивувати учнів до самостійної роботи.

Прийом: усне заохочення, оцінювання.

План-конспект уроку для учнів 10 класу (..2022)

Тема: The Most Famous People of the USA. (2)

Мета:

- **Навчальна:** активізувати лексичний матеріал по темі «Країни та міста»; практикувати учнів в усному мовленні; вчити учнів презентувати підготовлений матеріал, узагальнювати інформацію; практикувати усне спілкування з використанням різних інтерактивних методів та прийомів; сприяти розширенню обсягу знань.
- **Розвиваюча:** розвивати навички аудіювання з опорою на відеоматеріали, вдосконалювати навички читання, говоріння на основі матеріалів про Сполучені Штати Америки, формувати культуру взаємостосунків і поведінки в ході спільної роботи, висловлювати свої думки англійською мовою, правильно будуючи різні типи речень.
- **Виховна:** виховувати позитивне ставлення до іноземної мови як засобу спілкування та мотивувати до її вивчення; збагатити знання учнів про великих людей США; розширити їх кругозір; підвищувати інтерес до пізнання нового.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання уроку: комп'ютер, слайди з картинками, аудіо запис текстів, відеоматеріали, картки із завданнями, малюнки, фотографії, зошит, підручник.

Хід уроку

I. Вступна частина уроку.

Етап 1. Організаційний момент

Мета: організувати студентів та налаштувати їх на продуктивну працю.

Прийом: привітання, повідомлення мети та теми уроку.

Етап 2. Мовленнєва зарядка

Мета: ввести учнів і іншомовну атмосферу.

Прийом: відповіді на запитання вчителя на тему уроку.

II. Основна частина заняття.

Етап 1. Перевірка домашнього завдання

Мета: проконтролювати вміння учнів щодо перекладу у усному мовленні з теоретичного матеріалу з теми «The Most Famous People of the USA».

Прийом: виконання вправи на утворення питання та переклад (вправа 1).

Етап 2. Пояснення нового теоретичного матеріалу

Мета: ознайомити учнів з теоретичним матеріалом на тему «The Most Famous People of the USA».

Прийом: Розвиток навичок діалогічного мовлення. (додаток 4)

Етап 3. Закріплення теоретичного матеріалу

Мета: Закріпити навички з теоретичного матеріалу з теми «The Most Famous People of the USA».

Прийом: виконання вправи на переклад та читання.(додаток 5)

III. Заключна частина уроку.

Етап 1. Домашнє завдання

Мета: закріпити вміння на навички учнів щодо перекладу у усному мовленні з теоретичного матеріалу з теми «The Most Famous People of the USA».

Прийом: виконання вправи по тексту “George Washington” (вправа № 2)

Етап 2. Підсумки уроку

Мета: оцінити роботу учнів на уроці, виставити оцінки, мотивувати учнів до самостійної роботи.

Прийом: усне заохочення, оцінювання.

План-конспект уроку для учнів 10 класу (..2022)

Тема: Future tenses. Розвиток граматичної компетенції.

Мета:

- **Практична:** систематизувати лексичні та граматичні знання, вміння та навички учнів з теми, удосконалити навички усного та писемного мовлення;
- **Розвиваюча:** розвивати в учнів мислення, слухову пам'ять, мовну здогадку та творчі здібності;
- **Виховна:** виховувати в учнів мотивацію до ведення здорового способу життя, повагу до досягнень у спорті інших людей.
- **Освітня:** формувати в учнів соціокультурну компетенцію через ситуативне мовлення;

Тип уроку: комбінований.

Обладнання уроку: ноутбук, слайди, робочий зошит, підручник.

Хід уроку

I. Вступна частина уроку.

Етап 1. Організаційний момент

Мета: організувати студентів та налаштувати їх на продуктивну працю.

Прийом: привітання, повідомлення мети та теми уроку.

Етап 2. Мовленнєва зарядка

Мета: ввести учнів і іншомовну атмосферу.

Прийом: відповіді на запитання вчителя на тему уроку.

II. Основна частина заняття.

Етап 1. Перевірка домашнього завдання

Мета: проконтролювати вміння та навички учнів щодо перекладу герундіального звороту в усному мовленні та на письмі.

Прийом: виконання вправи на переклад. (вправа №7)

Етап 2. Пояснення нового теоретичного матеріалу

Мета: ознайомити учнів з новим теоретичним матеріалом на тему «: Future tenses. Розвиток граматичної компетенції».

Прийом: обговорення теоретичних правил, перегляд презентації. (додаток 11)

Етап 3. Закріплення теоретичного матеріалу

Мета: закріпити теоретичний матеріал на тему «: Future tenses. Розвиток граматичної компетенції» в усному мовленні та на письмі.

Прийом: виконання вправи на переклад. (вправа 6)

III. Заключна частина уроку.

Етап 1. Домашнє завдання

Мета: закріпити теоретичний матеріал на тему «Future tenses. Розвиток граматичної компетенції» в усному мовленні та на письмі.

Прийом: виконання вправи. (вправа 8)

Етап 2. Підсумки уроку

Мета: оцінити роботу учнів на уроці, виставити оцінки, мотивувати учнів до самостійної роботи.

Прийом: усне заохочення, оцінювання.

Додаток Б

План-конспект позакласного заходу для учнів 10 класу

Тема: Halloween.

Мета:

- **Розвиваюча:** розвивати комунікативну, адитивну, та лексичну компетентність учнів, удосконалити техніку читання.
- **Практична:** розвивати світогляд учнів, вчити розуміти іноземну мову у ігрових формах, пізнавальні здібності, виховувати позитивне ставлення до вивчення англійської мови.
- **Виховна:** розвивати пізнавальну активність учнів, виховувати повагу до народних традицій та свят інших країн.
- **Освітня:** ознайомити учнів з традиціями інших країн; підвищувати загальну культуру учнів.

Обладнання уроку: ноутбук, мультимедійна дошка, мобільні телефони з доступом до Інтернету.

Хід уроку

I. Вступна частина уроку.

а) привітання

« Dear Friends! We are very glad to see you here. Glad to meet you, dear boys and girls. Today we are having a competition, an English quiz about Halloween and each of you will take part in it as a member of one team or fans. We will not read texts or learn dialogues. We will play. Today we are going to have a kind of intellectual game between ten teams from 1 st to 33d groups. We hope it'll be rather interesting for you and you'll have a good time. So, be attentive, listen to all the questions and try to give, the right answers. We wish you good luck and hope for your active participation. And try to be the first.»

б) повідомлення правил гри

в) представлення команд (коротке повідомлення про склад команди, її назву).

II. Основна частина заняття.

Конкурс 1. Конкурс “Haunted house”

How many times do you turn left while going from green point to yellow point?

Конкурс 2. “Halloween test”

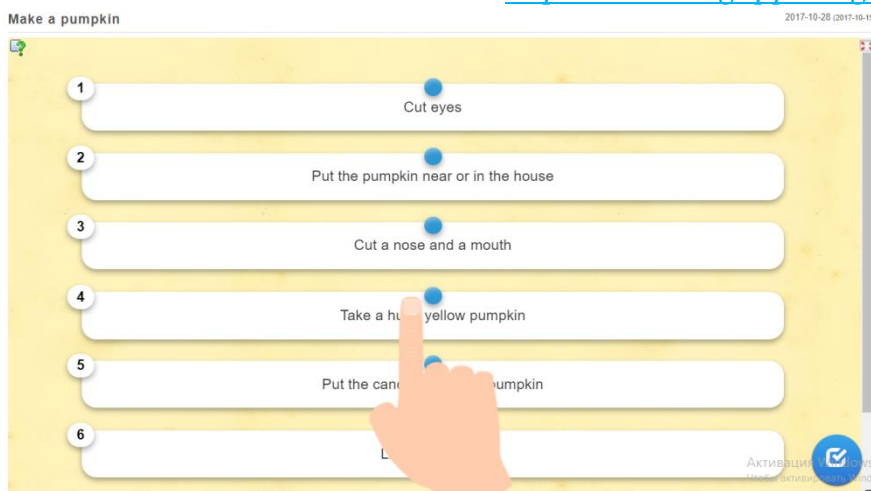
Choose the right answer.

<https://learningapps.org/display?v=pu15ou27a17>

Конкурс 3. “Make the instructions”

Put sentences in correct order to make the instructions.

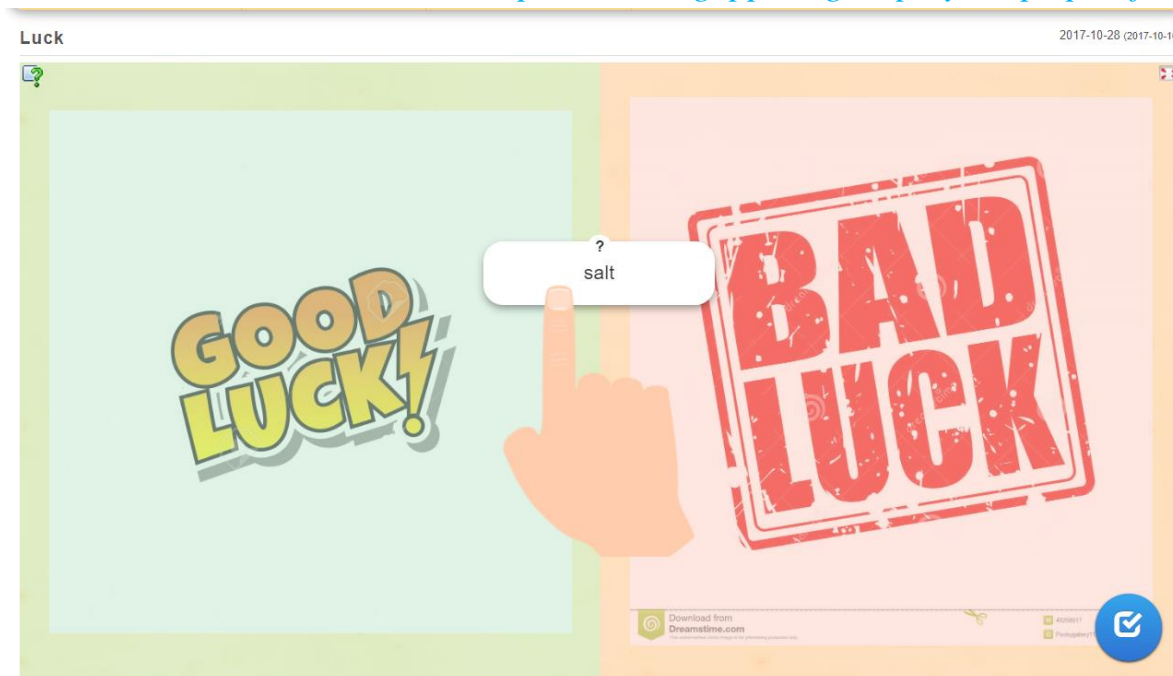
<https://learningapps.org/display?v=p4bxoorr317>

Конкурс 4. Конкурс “Good or bad luck”

Which of the following bring good or bad luck?

<https://learningapps.org/display?v=pmpni0fc517>

Конкурс 5. “Fill the blanks”

Fill the blanks to make the text.

<https://learningapps.org/display?v=pjsvnapx217>

Halloween - fill the blank 2019-05-24 (2017-10-15)

was dressing; been; told; lived; said; bought; was; felt; was doing; knock

When Mr. Hiram B. Otis, the American Minister, Centerville Hall, everyone him he a very foolish thing. The place dangerous. "We have not in the place ourselves", Lord Centerville, "since my aunt here. She two skeleton hands on her shoulders as she for dinner".

Конкурс 6. "Halloween crossword"

Fit all the words into this puzzle.

<https://learningapps.org/display?v=pivs2a38517>

Halloween crossword

2019-03-24 (2017-10-15)

Halloween Crossword

BOO
CAT
BAT
GHOST
TREAT
WITCH
TRICK
SPIDER
BLACK
HAUNTED
PUMPKIN
VAMPIRE
COSTUME
SKELETON
HALLOWEEN

12 1 2
10 14
11 9 7
8,3
5 15
13 6

Активация Windows
Чтобы активировать Windows

Конкурс 7. "Halloween riddles"

Guess who am I?

<https://learningapps.org/display?v=poxmm9gj517>

halloween riddles

2019-02-01 (2017-10-16)

I flight at night because I don't like light

I'm scary and white. I come out at night. Who am I?

I've got soft black fur. When you hold me I purr. Who am I?

I'm round on all sides. I've got a light inside. Who am I?

I've got a black cat and a big pointed hat. Who am I?

I'm yellow or white. I smile on Halloween night. Who am I?

I am flying creature and I'm not the product of your imagination. I

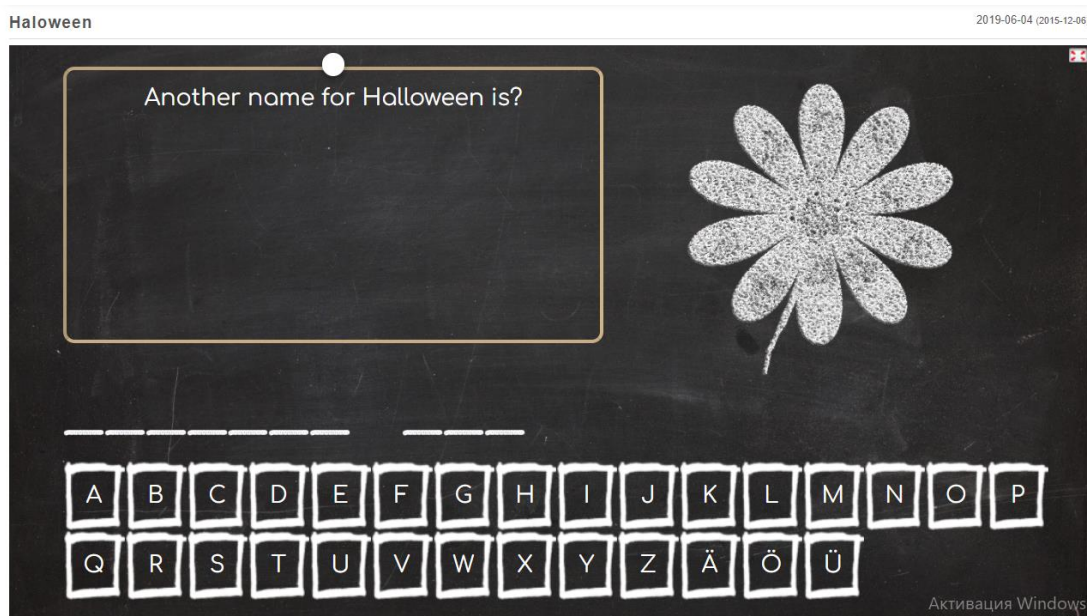
I usually get out of my grave while you are asleep in your bed.

Активация Windows
Чтобы активировать Windows

Конкурс 8. Конкурс “Шибениця”

Try to guess all the words about Halloween and don't dry the flowers.

<https://learningapps.org/display?v=pkea9qcz15>

III. Заклучна частина уроку.

Етап 1. Підсумки уроку

Мета: підведення підсумків.

Прийом: нагородження переможців.

Додаток В

Зразок слайдів з презентацій вчителя на уроках

Демонстрация PowerPoint - [Презентация Microsoft PowerPoint] - Microsoft PowerPoint (Сбой активации продукта)

* Task: Put the words in order to make sentences.

- *1. New York/ is/ cities/ of/ the/ largest/ country/ world/ in/ one/ the/ and/ the/ capital/ financial/ of/ the.
- *2. There/ in/ world-famous/ are/ two/ Washington/ - /streets/ Fifth/ Broadway/ and Avenue.
- *3. July 4/ Independence/ the/ is/ Day/ American.
- *4. New/ called/ York/ is/ informally/ City/ "The Big Orange".
- *5. In/ early/ populated/ area/ times/ the/ was/ New York/ Indians/ by.
- *6. The symbol/ Statue/ is/ the/ Liberty/ American/ of/ of/ democracy.

Демонстрация PowerPoint - [Презентация Microsoft PowerPoint] - Microsoft PowerPoint (Сбой активации продукта)

- * 1. Ben Franklin was born in Boston, Massachusetts on January 17, 1706. His father was a chandler. At the age of 10, he was forced to leave school in order to work with his dad. A few years later, he became a printer's apprentice. He loved to read, and he became quite knowledgeable.

2. Franklin spent several years working at various jobs in London and Philadelphia. In 1729, Franklin became the publisher of a newspaper called the Pennsylvania Gazette. As a newspaper publisher, Franklin became a prominent voice in Pennsylvania politics.
3. Franklin played an important role in the early part of the Revolutionary War. He was the nation's first Postmaster General.
4. Ben Franklin participated in the Constitutional Convention and became the only founding father to sign the Declaration of Independence, the Treaty of Alliance with France, the Treaty of Paris, and the Constitution. Franklin died in Philadelphia on April 17, 1790.

Слайд 3 из 3

Демонстрация PowerPoint - [Презентация Microsoft PowerPoint] - Microsoft PowerPoint (Сбой активации продукта)

- * 1. Ben Franklin's father was a tailor.
- * 2. At the age of 10, he was forced to leave school in order to work with his granddad.
- * 3. He loved to read, and he became quite knowledgeable.
- * 4. In 1739, Franklin became the publisher of a newspaper.
- * 5. Franklin played an important role in the early part of the Revolutionary War.
- * 6. He was the nation's first Postmaster General.
- * 7. Franklin died in Philadelphia on April 27, 1790.

* Correct the incorrect statements and translate the sentences.

Слайд 4 из 4

Демонстрация Microsoft PowerPoint] - Microsoft PowerPoint (Сбой активации продукта)

* Number the sentences to make up a dialogue "Plans for my next trip".

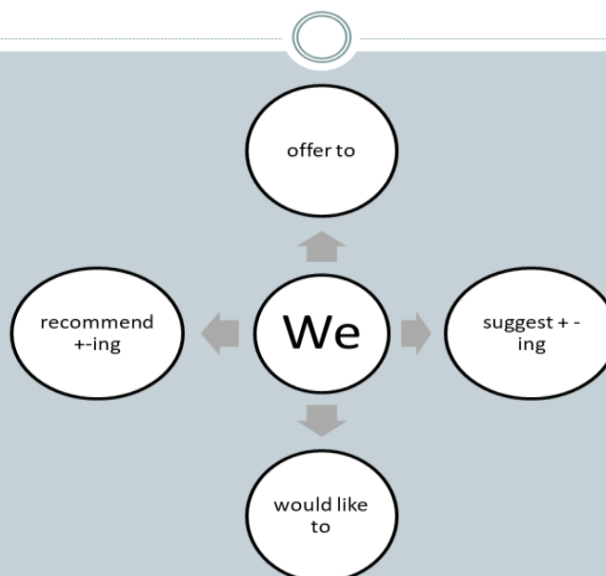
- * o Julie: I just bought a ticket to New York City. I'm so excited to see the city!
- * o Sophie: I wish I could go with you! New York City is a magical place. You'll have so much fun.
- * o Julie: Thank you. See you.
- * o Sophie: Good for you! Traveling is so much fun. I love discovering new places and new people. When are you leaving?
- * o Julie: I'm going to take photos near Statue of Liberty and Niagara Falls, to walk in Central Park and to see rare species of animals in Central Park Zoo.
- * o Sophie: What interesting places would you like to visit in New York?
- * o Julie: I hope so.
- * o Sophie: I wish you a good trip and wonderful weather. I hope we will meet soon. Thank you. See you.
- * o Julie: I'm going to visit my brother who lives there. I will stay for a week and then take the train down to Washington, D.C.
- * o Sophie: How long are you going to stay in New York?
- * o Julie: Next week. I'm taking the red eye. It was cheaper. Hopefully, I'll be able to sleep on the plane.
- * • **
- * o (When discussing airplane travel, a red eye is a flight that leaves at night to arrive early the next morning. This is in reference to how red your eyes become when you don't get a full night's sleep).

“George Washington” (1732-1799)

- * 1. George Washington was born in Westmoreland County, Virginia, on February 22, 1732. He was the eldest child of Augustine and Mary Ball Washington
- * 2. Before the American Revolution Washington was loyal to Great Britain. By the late 1760s he began protesting unfair British policies. In 1774 and 1775 Washington served in the Continental Congress. In April 1775 fighting between British and colonial troops began. Washington held the army together and continued fighting. In 1781, the British surrendered.
- * 3. In 1787 Washington served as president of the Constitutional Convention. After the states accepted the Constitution, electors chose Washington to be the country’s first president. Washington took the oath of office in New York City on April 30, 1789. He was reelected in 1792. Washington believed in a strong federal, or central, government.
- * 4. After eight years as president, Washington refused to run for a third term. He retired to Mount Vernon in March 1797. He died on December 14, 1799,

Infinitive vs. Gerund

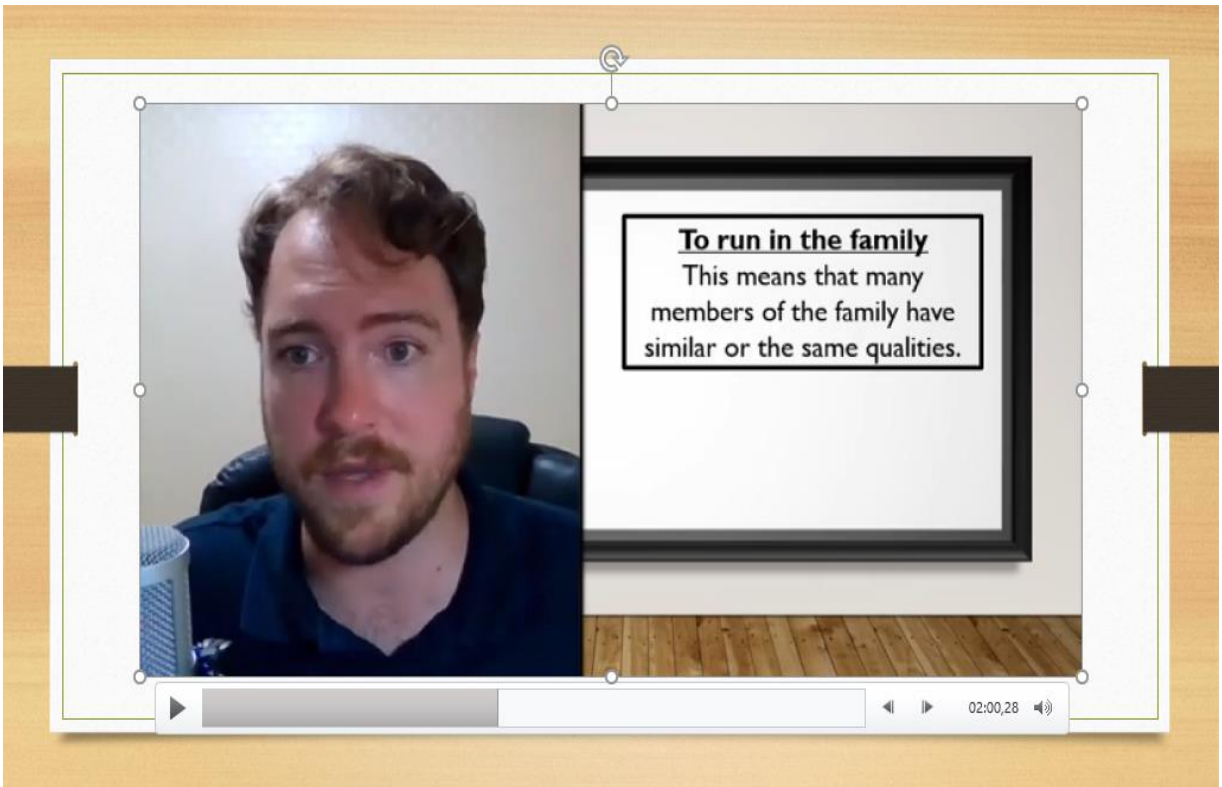
Translate into English using the Objective-with-the-Infinitive Construction and the Subjective Infinitive Construction:

- 1. Ми хотіли, щоб ви приєднались до нас на екскурсії.
- 2. Діти дуже хотіли, щоб їм дочитали казку до кінця.
- 3. Хтось бачив, як Стефан взяв журнал?
- 4. Ти бачив, як Том зблід?
- 5. Усі знали, що він - відомий співак.
- 6. Ми не чекали, що він зупиниться і заговорить з нами.
- 7. Після того, як діти змокли під час дощу, їх усіх змусили перевдягнутись і випити гарячого чаю.
- 8. Здається, ви зовсім про нас забули.
- 9. Передбачалось, що вчителі допоможуть дітям підготувати свято.
- 10. Виявилось, що у холодильнику повно їжі.
- 11. Я ніколи не чув, щоб про нього говорили погано.
- 12. Бос вважав Мері здатною виконати це важке завдання.
- 13. Ми не можемо допустити, щоб дитина так пізно лягла спати.
- 14. Не дозволяйте дітям гратись на дорозі.
- 15. Ми б хотіли, щоб контракт підписали негайно.
- 16. Том виявився досвідченим фахівцем.

State the syntactic functions of the for-to-Infinitive Construction. I translate into Ukrainian:

- 1. He waited for me to sit down.
- 2. The top of this was covered with a thin layer of soil and coarse grass and shaded with young trees. There was not enough soil for them to grow to any height.
- 3. There was no home for him to go to.
- 4. Some trouble with authorities had made it necessary for him to be much abroad.
- 5. She spread jam for him and cut up the bread and butter into convenient slices for the child to eat.
- 6. There was room enough for me to sit between them, and no more.
- 7. On the first occasion it was necessary for him to indicate his requirements to her.
- 8. And it is not for you to make terms. It is for you to accept them.
- 9. There were plenty of papers for him to read.
- 10. It is impossible for me to write about that time in detail - I can't bear to.

Family Idioms

The video player shows a man with a beard and mustache, wearing a dark blue shirt, speaking. To his right is a slide with the following text:

To run in the family
This means that many members of the family have similar or the same qualities.

The video player interface includes a play button, a progress bar, and a timestamp of 02:00,28.

Task 1

- Connect parts of the idioms; choose one and explain its meaning
-

• Black	image
• To run	in someone's footsteps
• To follow	blood
• Bad	in the family
• Spitting	sheep

Task 2

- Take a piece of paper and draw one idiom of your choosing, the way you imagine it as a picture.

Task 3

- Make up a short story about your family, using the idioms mentioned in the video.

Українські відповідники ідіом та значення

- Black sheep – біла ворона, не такий, як решта
- Bad blood – погані стосунки, давня ворожнеча
- Spitting image – точна копія когось, як дві краплі води бути схожим на когось
- To run in the family – бути сімейною рисою, сімейним доданням
- To follow in someone's footsteps – наслідувати когось із родини, брати з когось приклад

Features of character

Divide these features into positive and negative

Depressed	Jealous	Bored	Nervous		
Upset	Frightened	Embarrassed	Excited		
Annoyed	Guilty	Sympathetic	Worried		
Talkative	Bossy	Selfish	Nasty	Friendly	
Cheerful	Polite	Quiet	Ambitious	Generous	
Honest	Brave	Sociable	Impatient	Shy	Stubborn
	Rude	Hard-Working			

Match the verb phrases with their explanations

▶ 1. <i>Adore</i> each other	▶ A) are boyfriend and girlfriend;
▶ 2. <i>Get to know</i> each other on a school trip	▶ B) hates;
▶ 3. <i>Fall out</i> during the vacations	▶ C) doesn't have a good relationship;
▶ 4. <i>Split up</i> six months ago	▶ D) love very much;
▶ 5. <i>Doesn't get up with</i> Natalia any more	▶ E) stays in contact;
▶ 6. <i>Is going out with</i>	▶ F) ends a relationship;
▶ 7. Someone who Natalia <i>can't stand</i>	▶ G) makes jokes about;
▶ 8. <i>Looked after</i> Natalia when she was little	▶ H) have an argument;
▶ 9. <i>Have a good laugh</i> together	▶ I) have fun together;
▶ 10. <i>Makes fun of</i> classmates a lot	▶ J) took care of;
▶ 11. <i>Keeps in touch with</i> Natalia online	▶ K) become friends.

Choose the best word to complete the sentences:

1. Mark and Ruth is a wonderful couple. They ___ each other.
a) make fun of   b) adore   c) can't stand
2. She's so much fun. We often ___ a good laugh together.
a) have   b) make   c) get
3. Fiona is my ___. She's the daughter of my father's new wife.
a) aunt   b) stepsister   c) cousin
4. Claire and her sister argue a lot-they ___ every day.
a) split up   b) can't stand   c) fall out
5. I don't go out with him any more - he's my _____.
a) classmate   b) ex-boyfriend   c) old school friend
6. Jack is really ___ because his best friend is moving to another city.
a) embarrassed   b) upset   c) frightened

Rules of successful relationship

- ▶ 1. Make yourself happy: try to be confident and cheerful; have different interests and hobbies.
- ▶ 2. Try to get to know the other person better.
- ▶ 3. Learn to listen your partner: What's important to him? What makes him happy or upset? What sort of things does he worry about?
- ▶ 4. Respect somebody's feelings.
- ▶ 5. Don't be jealous for no reason.
- ▶ 6. Have a good laugh together (see the funny side of any problem).

